

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

**Mezinárodní civilní procesní právo v Evropské unii:
Řízení o drobných nárocích dle Nařízení ES č. 861/2007**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Monika Pauknerová, Csc.

Zpracovatel: Helena Chadimová

Praha, 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Na tomto místě bych ráda poděkovala Prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc. za čas, který mi věnovala při konzultování této diplomové práce, za její přesné, fundované připomínky a zároveň za její trpělivost a lidský přístup.

Ráda bych rovněž poděkovala své rodině a přáteli, kteří mi nejen po dobu zpracovávání této diplomové práce, ale i v průběhu celého studia byli velkou oporou.

Obsah

Obsah.....	str. 4
Seznam použitých zkratk.....	str. 7
Úvod.....	str. 8
I. Evropské mezinárodní právo soukromé.....	str. 10
1. Mezinárodní civilní procesní právo.....	str. 10
1.1. Zařazení do systému práva.....	str. 10
1.2. Prameny mezinárodního práva soukromého.....	str. 11
1.3. Vymezení pojmu.....	str. 12
1.4. Normy mezinárodního práva procesního.....	str. 12
1.5. Vlastnosti norem mezinárodního práva soukromého.....	str. 13
1.5.1. Autonomie norem.....	str. 13
1.5.2. Neutralita.....	str. 13
1.6. Vývojové tendence.....	str. 14
2. Evropské mezinárodní právo soukromé.....	str. 14
2.1. Pojem.....	str. 14
2.2. Vznik a vývoj evropského mezinárodního práva soukromého.....	str. 16
2.2.1. Smlouvy zakládající ES.....	str. 16
2.2.2. Maastrichtská smlouva.....	str. 17
2.2.3. Amsterdamská smlouva.....	str. 17
2.2.4. Postavení Velké Británie, Irské republiky a Dánska.....	str. 18
2.2.5. Výhled do budoucna - Lisabonská smlouva.....	str. 19
3. Prameny evropského mezinárodního práva soukromého, jejich systém.....	str. 19
3.1. Prameny evropského práva.....	str. 19
3.2. Nejvýznamnější prameny evropského práva z pohledu evropského mezinárodního civilního procesního práva.....	str. 21
3.2.1. Právo primární.....	str. 21
3.2.2. Právo sekundární.....	str. 21
3.2.2.1. Nařízení	str. 22
3.2.2.2. Směrnice.....	str. 22
3.2.3. Právo terciární.....	str. 23
4. Vztah práva ES a práva vnitrostátního.....	str. 23
4.1. Zásada přednosti.....	str. 23
4.2. Přímý účinek práva ES - bezprostřední aplikovatelnost.....	str. 24
4.3. Nepřímý účinek.....	str. 24
4.4. Odpovědnost státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva.....	str. 24

5.	Přehled současných pramenů evropského mezinárodního práva procesního.....	str. 25
5.1.	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti (tzv. Nařízení Brusel IIa).....	str. 25
5.2.	Nařízení EP a Rady (ES) č. 1393/2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech EU.....	str. 26
5.3.	Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech.....	str. 27
5.4.	Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení.....	str. 27
5.5.	Další předpisy z oblasti evropského mezinárodního práva soukromého.....	str. 28
II. Evropské řízení o drobných nárocích dle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007.....		
1.	Cíle Nařízení.....	str. 30
1.1.	Snížení časové a finanční nákladnosti řízení.....	str. 31
1.2.	Sjednocení procesních pozic věřitelů v jednotlivých členských státech.....	str. 32
2.	Působnost nařízení.....	str. 33
2.1.	Časová působnost	str. 33
2.2.	Místní a osobní působnost.....	str. 33
2.2.1.	Přeshraniční případy.....	str. 33
2.2.2.	Bydliště.....	str. 34
2.3.	Věcná působnost	str. 36
2.3.1.	Pozitivní vymezení věcné působnosti.....	str. 36
2.3.1.1.	Občanské a obchodní věci.....	str. 36
2.3.1.2.	Výše nároku.....	str. 38
2.3.2.	Negativní vymezení věcné působnosti.....	str. 39
3.	Určení mezinárodní příslušnosti – Nařízení Brusel I.....	str. 40
3.1.	Vztah EŘDN k Nařízení Brusel I.....	str. 40
3.2.	Určení příslušného soudu.....	str. 40
4.	Řízení dle EŘDN.....	str. 44
4.1.	Úloha soudu.....	str. 44
4.2.	Použitelné procesní právo.....	str. 44
4.3.	Jazyky.....	str. 45
4.4.	Doručování.....	str. 46
4.5.	Zastoupení stran.....	str. 47
4.6.	Lhůty.....	str. 48
5.	Zahájení řízení a jeho průběh.....	str. 49

5.1. Zahájení řízení.....	str. 49
5.2. Průběh řízení.....	str. 50
5.2.1. Ústní jednání.....	str. 50
5.2.2. Další průběh řízení.....	str. 52
5.2.3. Dokazování.....	str. 52
5.2.4. Ukončení řízení.....	str. 53
5.2.5. Náklady řízení.....	str. 54
6. Opravné prostředky, vykonatelnost rozhodnutí, minimální normy pro přezkum rozhodnutí.....	str. 55
6.1. Opravné prostředky.....	str. 55
6.2. Vykonatelnost rozhodnutí.....	str. 56
6.3. Minimální normy pro přezkum rozhodnutí.....	str. 57
7. Uznání a výkon rozhodnutí.....	str. 58
7.1. Obecně.....	str. 58
7.2. Uznání a výkon rozhodnutí vydaných dle EŘDN.....	str. 59
7.2.1. Uznání a výkon rozhodnutí.....	str. 59
7.2.2. Vykonávací řízení.....	str. 60
7.2.3. Zamítnutí výkonu rozhodnutí.....	str. 60
7.2.4. Zastavení nebo omezení výkonu rozhodnutí.....	str. 61
III. Srovnání institutů evropského mezinárodního civilního procesního práva.....	str. 62
1. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.....	str. 63
1.1. Podstatné rysy Nařízení Brusel I.....	str. 63
1.2. Srovnání Nařízení Brusel I a EŘDN.....	str. 65
2. Nařízení EP a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky.....	str. 66
2.1. Podstatné rysy EET.....	str. 66
2.2. Srovnání EET s EŘDN.....	str. 68
3. Nařízení EP a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu.....	str. 69
3.1. Podstatné rysy EPR.....	str. 69
3.2. Srovnání EPR a EŘDN.....	str. 70
Závěr.....	str. 74
Summary.....	str. 76
Seznam použité literatury.....	str. 78

Seznam použitých zkratek

Brusel I	nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (tzv. Nařízení Brusel I)
Brusel IIa	nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (tzv. Nařízení Brusel IIa), jímž se ruší dosud platné Nařízení Brusel II
Bruselská úmluva	Bruselská úmluva o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních
EET	evropský exekuční titul (Nařízení EP a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky)
EP	Evropský parlament
EPR	evropský platební rozkaz (Nařízení EP a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu)
EŘDN	evropské řízení o drobných nárocích (nařízení EP a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích)
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství atomové energie
IPrax	Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts
OSŘ	zákon České republiky č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SEU	Smlouva o založení Evropské unie
ZMPS	zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Když jsem se v průběhu studia na Právnické fakultě poprvé seznámila s předmětem mezinárodní právo soukromé, okamžitě mě zaujalo. Nebylo to jen působivým a velmi logicky strukturovaným výkladem paní profesorky Pauknerové, ale i přesvědčením o tom, že dnešní svět přeje, ale i nutí lidi k přesídlování do jiných států, že současná doba umožňuje uzavírání závazků, jež přesahují hranice států a že státní hranice samy jsou mnohdy zřetelné snad již jen v atlasech. Já sama jsem absolvovala jednoroční zahraniční studijní pobyt a byla jsem konfrontována s některými aspekty přesunu do cizího státu. Svou roli zde snad sehrál i fakt, že můj přítel je občanem Rakouska. A nejspíše to byl souhrn všech těchto faktorů, proč jsem se rozhodla napsat diplomovou práci z oblasti mezinárodního práva soukromého.

Mezinárodní právo soukromé je ovšem oborem nesmírně širokým, a proto jsem v jeho rámci musela najít jednu malou část, které bych se mohla podrobněji věnovat. Zdálo se to jako nesmírně obtížný úkol, vždyť toto právní odvětví nabízí tolik zajímavých témat. A pak jsem čirou náhodou objevila článek Jany Knapové, který se věnoval nařízení upravujícímu drobné nároky. A já věděla, že to je něco, o čem má smysl se zapřemýšlet.

Vše výše uvedené bylo mou motivací k sepsání této diplomové práce, měla bych ovšem i ve stručnosti naznačit, čím přesněji se v ní chci zabývat. První část bych ráda pojala jako obecný úvod do problematiky mezinárodního práva soukromého a zejména pak procesního. V návaznosti na to se pokusím objasnit podstatu jeho určitého teritoriálního podoboru - evropského mezinárodního práva soukromého a procesního. Ráda bych blíže osvětlila jeho podstatu, věnovala se jeho vzniku a vývoji až do nynější podoby. V neposlední řadě bych chtěla ve stručnosti popsat současné nejvýznamnější prameny z oblasti evropského mezinárodního civilního procesního práva.

V další části této práce, věnované již samotnému evropskému řízení o drobných nárocích, se pokusím o objasnění důvodů a příčin pro přijetí této regulace, popíši průběh řízení a ukáži zároveň návaznost tohoto institutu na český procesní kodex.

V poslední kapitole bych se ráda zaměřila na srovnání Nařízení o evropském řízení o drobných nárocích s jinými předpisy, které se věřiteli v rámci evropského mezinárodního civilního procesního práva nabízejí. Ač všechna tato nařízení obsahují

zdánlivě podobnou úpravu, existuje mezi nimi mnoho rozdílů, na které je, domnívám se, vhodné upozornit.

Doufám, že moje práce bude přínosem k objasnění velmi zajímavého procesního nástroje, který je možno užít od počátku letošního roku, a že tím snad přispěje k jeho zviditelnění. Podle mého názoru si totiž evropské řízení o drobných nárocích pozornost opravdu zaslouhuje. Až aplikační praxe ovšem ukáže, zda si toto Nařízení své místo na slunci skutečně vydobije.

I. Evropské mezinárodní právo soukromé

1. Mezinárodní civilní procesní právo

1.1. Zařazení do systému práva

Mezinárodní civilní procesní právo je součástí mezinárodního práva soukromého. V této spojitosti se mluví o mezinárodním právu soukromém v širším smyslu, které v sobě zahrnuje procesní složku, aniž by se tato nějak odrážela v názvu. Mezinárodní právo procesní je do mezinárodního práva soukromého zařazováno vzhledem k jejich vzájemné velmi úzké spojitosti. Toto úzké napojení je dáno především tím, že k použití hmotného práva by vůbec nedošlo, pokud by nebyla založena pravomoc tuzemských soudů. Tím má mezinárodní procesní právo de facto vliv i na věcný výsledek řízení, neboť soud při hledání rozhodného práva vychází ze svých kolizních norem. O zařazení mezinárodního civilního práva procesního do mezinárodního práva soukromého se vedly dlouhé diskuse v odborných kruzích. V současné době je ovšem zastáváno stanovisko, a to zřejmě celou českou školou mezinárodního práva soukromého, že mezinárodní civilní procesní právo spadá do mezinárodního práva soukromého.¹ Ostatně stejně je vnímáno i v připravované rekodifikaci zákona o mezinárodním právu soukromém: „Podle pojetí, z něhož vychází tento návrh zákona, se vedle uvedených norem (norem upravujících soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem, pozn. autora) zahrnuje do mezinárodního práva soukromého i tzv. mezinárodní právo procesní...“². Bude-li tedy v této práci uváděn pojem mezinárodní právo soukromé, je to proto, že uvedené platí i pro složku procesní, je tedy oběma oblastem společné.

Diskuze se vedly i v souvislosti s tím, zda mezinárodní právo soukromé tvoří vůbec samostatné právní odvětví. I v tomto směru bylo dosaženo shody. Lze tedy shrnout, že mezinárodní právo soukromé, jež v sobě zahrnuje i mezinárodní civilní procesní právo, je samostatným právním odvětvím.

¹ Mrázek, J. Poměr práva mezinárodního soukromého a veřejného, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica I, 2008, str. 270.

² <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-mezinarodnim-pravu-soukromem/duvodova-zprava.html>

Mezinárodní právo soukromé je součástí právního řádu každého státu.³ Jeho smyslem je upravovat soukromoprávní poměry, ve kterých je přítomen mezinárodní prvek.

1.2. Prameny mezinárodního práva soukromého

Pramenem práva jsou formy objektivního práva, neboli formy, v nichž je právo obsaženo.⁴ Objektivním právem se pak rozumí soubor platných právních norem.⁵ Pod pojmem právní norma pak chápeme pravidla chování, která jsou ve státě uznána za právně závazná, a jejichž zachovávání je vynutitelné veřejnou mocí.⁶

Prameny mezinárodního práva soukromého, potažmo tedy i procesního, nalézáme v současné době na třech úrovních:

- vnitrostátní;
- mezinárodní a
- komunitární.

Ústředním předpisem na vnitrostátní úrovni je zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen ZMPS). Jeho cílem je stanovit, kterým právním řádem se řídí soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, dále upravuje postavení cizinců a v neposlední řadě stanovuje postup tuzemských orgánů při úpravě těchto vztahů a rozhodování o nich.

Dalšími předpisy v této oblasti jsou zejména zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, kolizní normy obsahuje i zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb.

Na mezinárodní úrovni je úprava mezinárodního práva soukromého obsažena v řadě dvou i vícestranných mezinárodních smluv. Vymezení jejich vztahu k českému právnímu řádu je obsaženo v čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. V souladu s ním jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Co se úrovně komunitární týče, bude o předpisech do ní spadajících podrobně pojednáno v následujících kapitolách.

³ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň, 2008, str. 20.

⁴ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva, EUROLEX Bohemia, 2001, str. 36.

⁵ Tamtéž, str. 25.

⁶ Tamtéž, str. 27.

1.3. Vymezení pojmu

Mezinárodní civilní procesní právo je možno definovat jako soubor norem, které upravují postup soudů a jiných orgánů a účastníků, popř. i jiných osob, a vztahy mezi nimi vznikající v řízení o soukromoprávních věcech, v němž se vyskytuje mezinárodní prvek.⁷

Z výše uvedené definice vyplývají základní podmínky, které musí být splněny, aby bylo možno v konkrétní situaci použít předpisy mezinárodního civilního procesního práva.

- Jedná se výlučně o soukromoprávní vztah, tj. účastníky jsou soukromé fyzické a právnické osoby, které nejsou nadány jakoukoli veřejnou pravomocí. Velmi těžko rozlišitelné je v tomto případě postavení státu, který za určitých okolností vystupuje rovněž jako subjekt soukromého práva. Tyto situace je nutno posuzovat vždy individuálně s ohledem na okolnosti konkrétního případu.⁸
- V tomto vztahu se vyskytuje mezinárodní prvek, který je v konkrétním případě pro daný vztah relevantní. Tento mezinárodní prvek může spočívat například v tom, že účastníkem řízení je cizinec, určitý procesní úkon je nutno provést v cizině a rovněž je mezinárodní prvek obsažen v řízení o uznání a výkonu cizího rozhodnutí. Obecněji lze říci, že mezinárodní prvek se v řízení objevuje až na výjimky vždy, když je obsažen i v samotném soukromoprávním vztahu. K tomuto bodu je nutno poznamenat, že v Evropské unii dochází k terminologickému prosazování pojmu „přeshraniční prvek“. Ve vztahu k pojmu mezinárodní prvek se jedná o synonymum.⁹

1.4. Normy mezinárodního civilního práva procesního

Normy mezinárodního civilního procesního práva tvoří vzhledem ke své typické povaze samostatnou kategorii norem mezinárodního práva soukromého, a to vedle norem kolizních, přímých a věcných.¹⁰

⁷ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň, 2008, str. 378.

⁸ S touto otázkou souvisí problematika dvojího pojetí imunity státu. Teorie Funkční imunity rozlišuje mezi úkony státu provedenými v souvislosti s výkonem státní moci. Takovéto úkony označuje jako „acta iure imperii“ a zásadně podléhají vynětí z pravomoci orgánů cizích států. Na druhé straně stojí „acta iure gestionis“, v nichž stát jedná jako soukromý subjekt - obchodník. Tyto akty jsou pak plně podrobeny pravomoci orgánů cizích států. Druhým pojetím imunity státu je Absolutní imunita, která zásadně nerozlišuje mezi jednotlivými úkony státu a všechny je vyjímá z pravomoci orgánů druhých států.

⁹ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, 2008, str. 4.

¹⁰ O věcných normách nepadá jednota, zda náleží do mezinárodního práva soukromého s ohledem na to, že k jejich použití nedochází bezprostředně, ale až v okamžiku, kdy na ně odkáže kolizní norma.

Pro normy mezinárodního civilního procesního práva je charakteristické, že v případě řízení o soukromoprávních věcech s mezinárodním prvkem se zásadně postupuje podle tuzemských předpisů - lex fori. V řízení o soukromoprávních věcech, v nichž se vyskytuje mezinárodní prvek, tedy nevzniká otázka, podle kterých procesních předpisů by měl soud postupovat, neboť užívá vždy normy tuzemské. Vzhledem k tomu tedy není možná úprava pomocí kolizní metody. Z uvedeného plyne, že povahu kolizních norem nemají ty normy mezinárodního práva procesního, které stanoví, že se má postupovat podle tuzemských procesních předpisů.¹¹ Užívání tuzemských procesních pravidel platí jako obecná zásada, ze které existují určité omezené výjimky.

1.5. Vlastnosti norem mezinárodního práva soukromého¹²

1.5.1. Autonomie norem

První z vlastností norem mezinárodního práva soukromého je jejich autonomie- „rezistence vůči různým politicko-ekonomickým vlivům“. Je to jakási zvýšená odolnost těchto norem oproti normám hmotněprávním vůči dění ve společnosti, ať už na poli ekonomickém, sociálním nebo politickém. Tato autonomie se odráží i ve velmi nízkém počtu novelizací ZMPS, který se dochoval do dnešní doby v prakticky nezměněné podobě.

1.5.2. Neutralita

Druhým znakem norem mezinárodního práva soukromého je jejich neutralita. Tyto normy nestanoví práva a povinnosti stran, ale pouze určují příslušný soud či postup při dožádání důkazu. Z tohoto důvodu je pochopitelné, že státy raději a snáze přistupují k unifikaci těchto norem, než norem hmotného práva, které jsou spojeny s jakousi tradicí, zásadami, na kterých stojí ten který právní řád. Ostatně vývoj v Evropské unii je toho jasným důkazem. O unifikaci hmotného práva se hovoří již poměrně dlouhou dobu, avšak k nějakým výraznějším výsledkům (až na oblast ochrany spotřebitele) to prozatím nevedlo. Naproti tomu v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého se v současné době přijímá jedno nařízení za druhým a toto odvětví je tak jednou z nejdynamičtější se rozvíjejících oblastí soukromého práva v EU.

¹¹ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň, 2008, str. 378.

¹² Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, 2008, str. 16.

Akceptovatelnost unifikace těchto norem ale bezesporu není jediným důvodem pro rozvoj této oblasti. Svou roli zde sehrávají i ekonomické důvody, zejména ochrana věřitelů, a zároveň snaha o snazší prosazování práva v přeshraničních případech související se zvyšující se mobilitou obyvatel.

1.6. Vývojové tendence

V současné době se začíná projevovat tendence ke spojování norem mezinárodního práva soukromého v užším smyslu (tj. neobsahujících procesní instituty) a mezinárodního práva procesního. Z tohoto pohledu je zřejmá i značná progresivita základního vnitrostátního pramene, ZMPS, který již v době svého vzniku, tj. před více jak 40 lety, k tomuto spojení přistoupil. Výše naznačený vývoj je dobře patrný i v právních předpisech ES, vyplývá ostatně i z dikce čl. 65 písm. b) SES, který uvádí jako svůj cíl podporu slučitelnosti kolizních norem a předpisů pro řešení kompetenčních sporů v jednotlivých členských státech.

2. Evropské mezinárodní právo soukromé

2.1. Pojem

Evropské mezinárodní právo soukromé je charakterizováno jako souhrn všech právních norem, upravujících soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, včetně procesních, které jsou součástí práva ES nebo vnitrostátního práva členského státu jako důsledek provedení směrnice Společenství, jakož i normy, které jsou obsaženy v evropské regionální smluvní úpravě.¹³

Z uvedené definice vyplývá, že evropské mezinárodní právo procesní je součástí evropského mezinárodního práva soukromého. Obecně pro jejich vzájemný vztah platí to, co bylo řečeno výše o mezinárodním právu soukromém a mezinárodním civilním procesním právu.

Co se předmětu úpravy týče, zahrnuje evropské mezinárodní právo soukromé v zásadě čtyři typy norem:

- normy upravující pravomoc civilních soudů v přeshraničních případech a otázky spolupráce těchto orgánů,

¹³ Rozehnalová, N., Týč, V., Novotná, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, Brno 2000, str. 26.

- normy určující rozhodné právo,
- normy upravující uznání a výkon cizích soudních a dalších rozhodnutí a
- normy upravující civilní řízení ve specifických případech s přeshraničním prvkem.¹⁴

Z výše uvedených okruhů spadá do oblasti mezinárodního civilního procesního práva otázka pravomocí, resp. mezinárodní příslušnosti soudů, otázka uznání a výkonu soudních rozhodnutí a i poslední a zároveň nejnovější kategorie, tj. předpisy upravující civilní řízení ve zvláštních případech. Do posledně uvedené kategorie patří vedle evropského platebního rozkazu i nařízení, jež je předmětem této práce, tj. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích.

Právním základem všech nových evropských předpisů v oblasti mezinárodního práva soukromého je čl. 65 SES. Ten uvádí, že opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem, pokud jsou nezbytná k řádnému fungování vnitřního trhu, zahrnují:

- zlepšení a zjednodušení
 - systému mezinárodního doručování soudních a mimosoudních písemností,
 - spolupráce při opatřování důkazů,
 - uznání a výkonu soudních a mimosoudních rozhodnutí,
- podporu slučitelnosti kolizních norem a předpisů pro řešení konfliktů pravomocí a
- odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení.

Z citovaného ustanovení lze dovodit, že opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem by měla splňovat 3 podmínky:

- jedná se o opatření v civilních věcech,
- obsahují mezinárodní prvek, resp. jedná se o přeshraniční případy,
- tato opatření jsou nezbytná k náležitému fungování vnitřního trhu.

Co se prvního bodu týče, je nutno k němu uvést, že pojem občanské věci musí být vykládán autonomně, tj. nikoli podle vnitrostátního práva. Výklad tohoto pojmu je předmětem bohaté judikatury a bude o něm pojednáno dále v části věnované samotnému řízení o drobných nárocích.

¹⁴ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008, str. 10.

Mezinárodní prvek je druhou obecnou podmínkou. Tato ale v oblasti civilního procesního práva není vždy splněna. Někdy jsou těmito opatřeními regulovány i čistě vnitrostátní případy, což má ale svou oporu v čl. 65 SES písm. c), tj. odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení.¹⁵

Splnění třetího kritéria je velmi diskutabilní. Je otázkou nakolik je například úprava rodinného práva opatřením k „zajištění náležitého fungování vnitřního trhu“. Zdá se, že do budoucna lze očekávat další rozšiřování oblastí upravených evropským mezinárodním právem soukromým a tím i rozvolňování této vazby.¹⁶ Ostatně čl. 81 SESu ve znění Lisabonské smlouvy uvádí, že opatření v oblasti justiční spolupráce v občanských věcech jsou přijímána „ZEJMÉNA“, pokud je to nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu. Jinými slovy splnění této podmínky již v budoucnosti nebude vyžadováno.

Opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech jsou ale omezena vedle výše uvedených kritérií i principy subsidiarity a proporcionality. Zásada subsidiarity spočívá v tom, že Společenství vyvíjí činnost jen tehdy, pokud cíle navrhované činnosti nemůže být uspokojivě dosaženo na úrovni členských států, avšak může ho být, co do rozsahu a účinků, lépe dosaženo Společenstvím.¹⁷ Zásada proporcionality pak zakazuje Společenství činit opatření, jež by přesahovala rámec toho, co je nutné k dosažení cílů ES. Odraz těchto dvou principů je možno nalézt v preambulích jednotlivých nařízení z oblasti soudní spolupráce v občanských věcech.¹⁸

2.2. Vznik a vývoj evropského mezinárodního práva soukromého

2.2.1. Smlouvy zakládající ES

Smlouvy zakládající Evropská společenství byly smlouvami ekonomické spolupráce členských států. Jejich hlavním cílem bylo odstranění překážek volného obchodu, vytvoření jednotných tržních podmínek, vznik měnové unie aj. Ústředním pojmem byl vnitřní trh

¹⁵ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha 2008, str. 29

¹⁶ Pauknerová, M. Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii, Právník, 2005, str. 1426.

¹⁷ Šišková, N., Stehlík, V. Evropské právo 1-ústavní základy Evropské unie, Linde Praha, a.s., Praha, 2007, str. 243.

¹⁸ Preambule Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích uvádí v bodě 36: „Jelikož cílů tohoto nařízení, totiž zavedení řízení ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných nároků v přeshraničních případech a ke snížení nákladů na ně, nemůže být uspokojivě dosaženo na úrovni členských států, a proto jich může být z důvodu rozsahu a účinků tohoto nařízení lépe dosaženo na úrovni Společenství, může Společenství přijmout opatření v souladu se zásadou subsidiarity stanovenou v článku 5 Smlouvy. V souladu se zásadou proporcionality stanovenou v uvedeném článku nepřekračuje toto nařízení rámec toho, co je nezbytné k dosažení těchto cílů.“

(společný trh) dnes definován v čl. 14 odst. 2 SES jako prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Právě vnitřní trh, resp. jeho řádné fungování, byl podmínkou pro sblížení právních předpisů. Jinými slovy prvotní koncepce ES počítaly s integrací ekonomickou, založenou na čtyřech základních svobodách - svoboda pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. Právě tyto svobody se staly východiskem další spolupráce, tentokrát již v jiných než hospodářských oblastech. Pro další rozšiřování kompetencí ES ale bylo vždy rozhodujícím kritériem sjednocování vnitřního trhu, resp. odbourávání různých bariér.

SES obsahovala pouze čl. 220 (dnes 293), který počítal se zjednodušováním formalit, jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí. V této souvislosti se hovoří o zavedení páté základní svobody, a to volnosti pohybu soudních rozhodnutí. Zdá se to jako velmi pokrokové ustanovení, nicméně si musíme uvědomit, jak malou část mezinárodního práva procesního toto ustanovení pokrývalo.

2.2.2. Maastrichtská smlouva

Prvním krokem k změnám v koncepci a struktuře ES byla Maastrichtská smlouva z roku 1992. Jejím přijetím dochází ke vzniku dvou dalších pilířů, existujících vedle Evropských společenství jakožto pilíře prvního, a to společné zahraniční a bezpečnostní politiky a spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí. Právě tento posledně zmíněný pilíř v sobě zahrnoval spolupráci v občanských věcech. Je asi vhodné podotknout, že druhý a třetí pilíř mají povahu mezinárodní, tj. v jejich rámci nelze používat sekundárních pramenů práva ES. Případným výsledkem jednání je tak uzavření mezinárodní smlouvy. Zároveň se při přijímání jakýchkoli aktů uplatňuje výlučně zásada jednomyslnosti.

2.2.3. Amsterdamská smlouva

Zásadním zlomem ve vývoji evropského mezinárodního práva soukromého je přijetí Amsterdamské smlouvy v roce 1997. Tato smlouva vyhláší „prostor svobody, bezpečnosti a práva“. Jejím přijetím dochází k novelizaci SES, k níž je nově připojena hlava IV. „Vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky týkající se volného pohybu osob“. Pod tímto poněkud zavádějícím názvem se skrývá celá matérie soudní spolupráce v civilních věcech, tj. evropské mezinárodní právo soukromé. Přijetím Amsterdamské úmluvy byla tedy značná část třetího pilíře přesunuta do pilíře prvního, komunitárního. Tento první pilíř se na rozdíl

od zbývajících dvou vyznačuje supranacionalitou. Jinak řečeno, tento přesun umožnil přijímání sekundárních aktů v oblasti spolupráce v civilních věcech na místo dosavadních mezinárodních smluv, a byl tak katalyzátorem celého legislativního boomu v dané oblasti.

Vedlejším důsledkem tohoto přesunu je logicky snížení významu třetího pilíře, který se v současné době soustřeďuje převážně na spolupráci orgánů justice a vnitra ve specifických trestních věcech.¹⁹

Ústředním ustanovením evropského mezinárodního práva soukromého se stává již výše uvedený čl. 65. Co se legislativního procesu týče, ten je upraven v čl. 67 - na návrh Komise schvaluje právní akty Rada a to kvalifikovanou většinou, s výjimkou rodinného práva, kde je i nadále vyžadována jednomyslnost.

Domnívám se, že je nutno zmínit v této souvislosti i změnu pravomocí ESD v oblasti předběžných otázek. Výklad norem z oblasti evropského mezinárodního práva soukromého byl ESD svěřován na základě zvláštních protokolů k jednotlivým úmluvám. Přesunem této materie do prvního pilíře ale ESD získal možnost vykládat tyto normy bez speciálního zmocnění.²⁰ Interpretace hlavy IV. byla nově upravena čl. 68 (inspirovaným zkušenostmi s výkladem Bruselské úmluvy²¹), který je ve vztahu k obecné úpravě čl. 234 SES ustanovením speciálním. Rozdíl mezi nimi spočívá především v subjektech, které mohou ESD pokládat předběžné otázky. Zásadně jimi mohou být pouze soudy odvolací, které ale na rozdíl od obecného režimu mají povinnost tak učinit pouze, jestliže je to nezbytné k vydání rozsudku. Požádat o rozhodnutí ve věci výkladu hlavy IV. mohou rovněž Rada, Komise, nebo členský stát.

2.2.4. Postavení Velké Británie, Irské republiky a Dánska

Jiným a závažnějším důsledkem přijetí Amsterdamské smlouvy bylo vytvoření dvourychlostní Evropy v oblasti spolupráce v civilních věcech, neboť Spojené království, Irská republika a Dánsko se podle protokolů podepsaných současně s Amsterdamskou smlouvou nestaly smluvními stranami Hlavy IV. SES. Opatření přijatá v rámci spolupráce v civilních věcech tudíž nejsou pro tyto státy závazná. Postavení Spojeného království a Irska se však podstatně liší od pozice Dánska. Tyto státy totiž mohou kdykoli oznámit, že se konkrétního aktu hodlají účastnit, a to specifickým prohlášením, tzv. opt-in. Nutno podotknout, že se již k

¹⁹ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C. H. Beck, 2006, str. 794.

²⁰ Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, Právní fórum 2/2005, str. 44.

²¹ Rozehnalová, N. K vývoji evropského kolizního práva, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica I, 2008, str. 105.

řadě nařízení přihlásily. V porovnání s nimi zaujalo Dánsko opačný postoj. Ze zásady se neúčastní žádných aktů v této oblasti. Má ale možnost prohlásit, že se v konkrétní míře nebude Protokol o postavení Dánska využívat, čímž se pro něj stanou všechny v té době účinné předpisy závaznými. Dosud se tak nestalo a pravděpodobně to ani nelze očekávat v budoucnu. Situace je tedy řešena uzavíráním bilaterálních smluv, nazývaných paralelní dohody.²² Takto již bylo např. obsahově převzato nařízení 44/2001 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, tzv. Nařízení Brusel I.

2.2.5. Výhled do budoucna-Lisabonská smlouva

V době, kdy píše tuto diplomovou práci ještě není jisté, zda bude přijata Lisabonská úmluva (jeví se to nicméně jako velmi pravděpodobné). Tato by měla mít zásadní vliv na pojetí a institucionální uspořádání Evropské unie, která by se do budoucna měla stát subjektem práva. Z hlediska úpravy evropského mezinárodního soukromého práva ale, až na výše uvedené rozvolnění vazby na podmínku vnitřního trhu a zrušení čl. 293 jakožto právního základu pro tvorbu terciálního práva (blíže viz kapitola o pramenech evropského mezinárodního práva soukromého), k žádným zásadním změnám nedojde.

3. Prameny evropského mezinárodního práva soukromého, jejich systém

Dne 1. 5. 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. Tímto dnem se tedy pro Českou republiku na základě Smlouvy o přistoupení České republiky k EU staly právní předpisy Evropských společenství závaznými.

3.1. Prameny evropského práva

Členění systému evropského práva není úplně jednoznačné a v různých publikacích se vyskytují poněkud odlišná pojetí. Co je ale zjevné, je dělení evropského práva na dvě základní části, právo komunitární a unijní. Právo komunitární je právem Evropských společenství, tj.

²² Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008, str. 34.

Evropského společenství, Evropského společenství uhlí a oceli a Evropského společenství pro atomovou energii, tvořené na základě zakládacích smluv Evropských společenství. Právo unijní, jež je součástí mezinárodního práva veřejného, vzniká na základě mezvládní spolupráce v rámci druhého a třetího pilíře EU.²³

Za prameny práva komunitárního je možno považovat (i když právní povaha některých kategorií je více než sporná):

- primární právo;
- sekundární právo;
- rozhodnutí ESD - tato není možno považovat za pramen práva ve formálním smyslu, nicméně váha interpretace práva ES, jak ji podává ESD, přesahuje hranice závaznosti rozhodnutí pouze pro strany sporu;
- obyčej - tento pramen sehrává pouze nevýznamnou roli;
- obecné právní zásady - vytváří se na bázi společného právního přesvědčení členských států;
- terciární právo;
- vnější smlouvy- zde platí rozhodnutí ESD, které tyto smlouvy prohlašuje za nedílnou součást evropského práva od okamžiku, kdy vstoupí v platnost (rozhodnutí Haegeman);
- smlouvy smíšené - např. Smlouva o Evropském hospodářském prostoru (1992), jejich zařazení do pramenů komunitárního práva je opět sporné, neboť svou povahou by mohly být řazeny i do mezinárodního práva veřejného.

Některé publikace uvádí i jiné prameny-kupř. základní lidská práva kodifikovaná v Chartě základních lidských práv EU či rozhodnutí představitelů v rámci Evropské rady a další.²⁴

Mezi prameny práva unijního patří:

- mezinárodní smlouvy;
- rozhodnutí Evropské rady;
- společné postupy a společné postoje.

²³ Blahož, J., Klíma, K., Skála, J. a kolektiv Ústavní právo Evropské unie, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2003, str. 119.

²⁴ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 224.

3.2. Nejvýznamnější prameny evropského práva z pohledu evropského mezinárodního civilního procesního práva

Pro evropské mezinárodní právo civilní procesní nemají všechny prameny evropského práva stejný význam. V této podkapitole bych se proto zaměřila pouze na ty z mého pohledu nejdůležitější a osvětlila alespoň v hrubých rysech jejich podstatu.

3.2.1. Právo primární

Tyto prameny jsou svou podstatou smlouvami mezinárodního práva veřejného. Jsou přímo použitelné a zpravidla je jim přiznán přímý účinek.

Zařazujeme sem jednak smlouvy zakládací, jejich změny a doplňky, a jednak jim na roveň postavené akty, jedná se zejména o přílohy zakládacích smluv a smlouvy o přistoupení. O všech podstatných aktech z této kategorie bylo již věcně pojednáno v kapitole Vznik a vývoj evropského mezinárodního práva soukromého, dovoluji si tedy odkázat na výklad tam podaný.

3.2.2. Právo sekundární

Tato kategorie pramenů je v evropském mezinárodním právu procesním nejen nejhojnější, ale zároveň i nejdůležitější. Právě tyto normy jsou totiž grem právní úpravy evropského mezinárodního práva procesního.

Ve vztahu k právu primárnímu je můžeme charakterizovat jako normy nižší právní síly, od práva primárního odvozené. Z tohoto důvodu nesmí normy sekundárního práva za žádných okolností odporovat normám práva primárního.²⁵

Z hlediska systematiky rozlišujeme dle čl. 249 SES zejména těchto pět základních typických aktů:

- nařízení;
- směrnice;
- rozhodnutí;
- doporučení;
- stanoviska.

Mnohdy je obtížné rozpoznat, o který typ pramene práva se jedná. Platí obecné pravidlo, že rozhodující není název, pojmenování ani forma toho kterého předpisu ale jeho obsah a

²⁵ Tichý, I., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 226.

předmět úpravy, přičemž tyto je nutno posuzovat z hlediska adresáta. Pro kvalifikaci aktu je rovněž nutno vyjít z pravomoci orgánu, který jej vydal.²⁶

Z hlediska evropského mezinárodního práva procesního jsou nejdůležitějšími z těchto typických aktů nařízení a směrnice.

3.2.2.1. Nařízení

Nařízení je závazné v celém svém rozsahu a platí bezprostředně ve všech členských státech okamžikem vstupu v platnost. Členské státy nesmí do nařízení jakkoli zasahovat, tj. např. jej měnit či omezovat jeho prostorovou, časovou nebo osobní působnost. Všechny orgány členského státu mají povinnost je aplikovat a jeho aplikace má přednost před aplikací vnitrostátního práva.

Je určeno obecně a abstraktně definovaným adresátům, tj. nikoli na rozdíl od rozhodnutí konkrétním subjektům. Tato jeho vlastnost je zachována i v případě, že je možno jeho adresáty určit co do počtu, případně i zjistit jejich totožnost, či dokonce i v případě, že se nařízení bude vztahovat na jediný subjekt.

Je předpisem bezprostředně použitelným, tj. pro svou aplikaci nevyžaduje jakýkoli vnitrostátní akt ať už v podobě transformace či inkorporace. Naopak jakékoli vnitrostátní provedení by bylo v rozporu s účelem tohoto aktu, vyvolávalo by nebezpečí rozdílných prováděcích úprav. Obecně se nepřipouští ani stanovení vykládacích pravidel. Nutno ale podotknout, že existují i nařízení, která zmocňují k další konkretizaci či doplnění některých jejich aspektů. V těchto případech je tedy předpokladem jejich úplné vnitrostátní aplikovatelnosti přijetí implementačních opatření.²⁷ Příkladem takového nařízení je i Nařízení, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, které např. umožňuje členským státům určit, které soudy budou příslušné k vydávání rozhodnutí v rámci EŘDN, zvolit komunikační prostředky v řízení použitelné a zároveň i rozhodnout, zda v případě EŘDN budou přípustné opravné prostředky.

3.2.2.2. Směrnice

Směrnice je aktem sekundárního práva, jehož smyslem je stanovení určitého cíle, výsledku, kterého má být dosaženo v určené lhůtě. Je ponecháno na vůli členským státům, jaké prostředky k dosažení vytčeného cíle zvolí. Směrnice se podstatně liší svou podrobností,

²⁶ Tichý, I., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 236.

²⁷ Král, R. Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace, C. H. Beck, 2006, str. 6.

zatímco v některých je úprava značně detailní, u jiných je naopak stanoven pouze určitý rámec, který je vyplněn až úpravou vnitrostátní.

Směrnice je aplikována prostřednictvím vnitrostátního prováděcího předpisu. Její přímá aplikace přichází v úvahu zcela výjimečně.

3.2.3. Právo terciární

Terciální právo tvoří smlouvy uzavírané členskými státy za účelem dosažení cíle ES. Bývají rovněž označovány jako smlouvy komunitární. Jejich právním základem je čl. 293 SES. Příkladem takové mezinárodní smlouvy je např. Bruselská úmluva o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tato byla nahrazena současným Nařízením Brusel I.).

Co se dalšího vývoje týče, nutno uvést, že Lisabonská úmluva vypouští čl. 293, čímž rovněž ukončuje možnost další tvorby terciárního práva.

4. Vztah práva ES a práva vnitrostátního

Východiskem je uznání komunitárního práva za samostatný právní řád. Zde je možno se opřít zejména o rozhodnutí Van Gend en Loos, kde ESD konstatoval, že: „Společenství vytváří nový právní řád mezinárodního práva, v jehož prospěch členské státy omezily - byť ve vymezených oblastech - svá suverénní práva, a jehož subjekty nejsou jen členské státy, ale i jejich příslušníci.“ Dle rozhodnutí Costa v. ENEL, vytvořila SES svébytný právní řád, který se stal součástí právních řádů členských států. V rozhodnutí Simmenthal Soud prohlašuje komunitární právo za samostatný právní řád, který koexistuje vedle právních řádů členských států. Právě toto soužití vyžaduje přijetí určitých výkladových a aplikačních zásad, o nichž bude v této kapitole pojednáno.

4.1. Zásada přednosti

Podstatou tohoto principu je upřednostnění práva ES při aplikaci před právem vnitrostátním v případě jejich vzájemného konfliktu. Jedná se tedy o aplikační přednost

norem komunitárního původu²⁸. Důsledkem této zásady tak není neplatnost takového odporujícího vnitrostátního aktu, ale pouze jeho neaplikovatelnost.²⁹

V případě střetu norem těchto dvou odlišných právních řádů nelze tedy použít ani pravidla *lex posterior derogat priori*, neboť to vylučuje povaha normy komunitárního práva.

4.2. Přímý účinek práva ES - bezprostřední aplikovatelnost

Bezprostřední aplikovatelnost umožňuje přímé použití komunitární normy bez nutnosti ji jakkoli vnitrostátně recipovat. Komunitární norma je tak používána v členských státech přímo, aniž by přitom cokoli ztrácela ze své povahy. Výjimkou je zde ze sekundárních pramenů směrnice, která naopak ke své aplikaci vyžaduje vnitrostátní provedení.

Přímý účinek spočívá v tom, že norma je schopna založit práva či povinnosti jednotlivcům, tj. umožňuje jednotlivcům se jí dovolat, aniž by byli jejími adresáty. Tato vlastnost bývá označována jako přímý účinek. Podmínkou přímého účinku je ovšem skutečnost, že taková komunitární norma je jasná a přesná a nevyžaduje dalšího provedení.³⁰ Lze rozlišovat přímý účinek vertikální, tj. ve vztahu jednotlivec-stát, a účinek horizontální, tj. vzájemně mezi jednotlivci.

4.3. Nepřímý účinek

Tuto zásadu lze vymezit jako povinnost členských států k eurokonformnímu výkladu národního práva, a to nejen vnitrostátního práva, které implementuje právo komunitární, ale národního práva jako celku.

4.4. Odpovědnost státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva

Porušením komunitárního práva vzniká státu povinnost tento stav napravit, tj. ukončit ono porušování a zároveň nahradit případnou škodu vzniklou jednotlivci. Porušení komunitárního práva může spočívat např. v neprovedení směrnice včas a řádně či přijetí předpisu, který odporuje Smlouvě.

²⁸ Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, Právní fórum 2/2005, str. 41 a násl.

²⁹ Tichý, I., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 314.

³⁰ Tichý, I., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 314.

5. Přehled současných pramenů evropského mezinárodního práva procesního

V následující části bych ráda představila hlavní prameny evropského mezinárodního civilního procesního práva. O nařízení ES č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, nařízení ES č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky, a nařízení ES č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkaze, bude podrobněji pojednáno v části III. této práce, a to ve srovnání s nařízením č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích.

5.1. Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti (tzv. Nařízení Brusel IIa)

Nařízení se vztahuje jednak na rozvod, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné a jednak na případy přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti. Nelze je užít na registrovaná partnerství ani obdobné formy soužití. Použitelné je pouze na osobní vztahy manželů, a nikoli tedy na jejich vztahy majetkové.

Co se rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné týče, rozlišuje Nařízení příslušnost obecnou, výlučnou a zbytkovou. Ke stanovení obecné příslušnosti nabízí Nařízení řadu kritérií a do určité míry umožňuje navrhovateli volbu sudiště.

Pod pojmem rodičovská zodpovědnost je nutno rozumět soubor veškerých práv a povinností týkajících se dítěte nebo jeho jmění. Spadá sem zejména právo péče o dítě a právo na styk s dítětem. Je nerozhodné, zda je dítě státním příslušníkem členského státu nebo bezdomovcem, rozhodující je, že má v některém členském státě své obvyklé bydliště. Nařízení některé věci výslovně vylučuje z rozsahu aplikace (např. otázku určení nebo popření rodičovství). Obecně jsou příslušnými k řízení soudy dle bydliště dítěte, Nařízení zná ale z tohoto pravidla určité výjimky. S ohledem na vhodnost je rovněž možno za určitých podmínek postoupit věc soudu jiného členského státu.

Rozhodnutí spadající do působnosti Nařízení jsou v jiných členských státech uznávána bez zvláštního řízení, přičemž nesmí být v žádném případě přezkoumávána ve věci samé. Nařízení obsahuje samostatný výčet důvodů, pro které může být uznání rozhodnutí odepřeno. Obecně je podmínkou pro výkon rozhodnutí upravujícího výkon rodičovské zodpovědnosti prohlášení vykonatelnosti. Nařízení ale v některých případech od této podmínky ustupuje a naopak stanoví přímou vykonatelnost rozhodnutí (jedná se o rozhodnutí o právu na styk s dítětem a rozhodnutí o navrácení dítěte). Vykonávací řízení samé se řídí právem členského státu výkonu.

5.2. Nařízení EP a Rady (ES) č. 1393/2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech EU

Toto Nařízení nově upravuje oblast, která byla dříve regulována Nařízením č. 1348/2000. Tato nová úprava nabyla účinnosti dne 13.11.2008. Jejím smyslem je regulovat doručování soudních a mimosoudních písemností mezi jednotlivými členskými státy. Primárním účelem je urychlit řízení v civilních věcech zefektivněním doručovacího procesu, které se v souladu s tímto nařízením děje přímým stykem mezi soudy, orgány jednotlivých členských států. Působnost Nařízení je omezena na doručování ve věcech občanských a obchodních.

Soudní písemnosti jsou takové, které vedou k iniciaci soudního řízení nebo s ním nějak souvisí - jedná se např. o předvolání svědků, rozhodnutí apod. Mimosoudními písemnostmi jsou ty, které byly vyhotoveny úřední osobou, zejména notářem, a s nimiž musí být adresát obeznámen úřední cestou.

Nařízení se nevztahuje na věci daňové, celní, správní ani na věci související s odpovědností státu za jednání či opomenutí při výkonu státní moci. Nařízení nelze užít ve vztahu k Dánsku - zde platí speciální mezinárodní smlouva.

Doručování jako takové se děje prostřednictvím odesílajících a přijímajících subjektů, které určí pro své teritorium každý členský stát. Přijímajícími orgány jsou v České republice okresní soudy, odesílajícími jsou pak kromě uvedených okresních soudů i soudy krajské, vrchní, Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, soudní exekutoři a státní zastupitelství.

Nařízení stanoví časové lhůty pro přijímání žádostí a jejich předávání adresátovi. Obsahuje rovněž ustanovení o jazycích - adresát může odmítnout přijetí zásilky, pokud není

vyhotovena v jazyce, jemuž rozumí, nebo v úředním jazyce přijímajícího členského státu. V případě odmítnutí přijetí zásilky je možno uskutečnit opravné doručení, kdy je k písemnosti přiložen překlad do jazyka, který adresát označil za jazyk, jemuž rozumí.

5.3. Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech

Toto Nařízení je založeno na přímém styku mezi soudy. Podstatným rysem je používání jednotných formulářů. Užije se v případech, kdy soud jednoho členského státu ve věci občanské či obchodní („dožadující soud“) žádá soud jiného členského státu („dožádaný soud“) o provedení dokazování, nebo o to, aby směl dokazování sám provést na jeho území. Právě možnost přímého dokazování je považována za hlavní přínos tohoto Nařízení. Je ovšem třeba zdůraznit, že tato metoda je podmíněna dobrovolností účastníků. Dožadující stát logicky nemůže uplatňovat donucovací prostředky na území jiného suverénního státu.

Každý členský stát zveřejní seznam soudů, které jsou příslušné k úkonům dle tohoto nařízení. Nařízení není použitelné na území Dánska.

Nařízení upravuje postup od přijetí žádosti, přes její postoupení pro nepříslušnost dožádaného orgánu až po lhůty, ve kterých by měla být vyřízena. Zdůrazněno je zde použití moderních komunikačních technologií, jako je videokonference či telefonní konference.

5.4. Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení

Toto Nařízení upravuje úpadkové, neboli dle české terminologie insolvenční řízení, které přesahuje hranice jednoho členského státu, tj. vztahuje se na přeshraniční úpadková řízení. Upravuje pouze základní otázky, s tím, že pro zbývající většinu stanovuje rozhodné právo. Zčásti unifikuje hmotné právo, zčásti obsahuje unifikaci kolizních norem a norem procesních.³¹

Základním pramenem v českém právu je Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., v platném znění. Ten výslovně stanoví, že pokud se jedná o insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem, použije se na toto řízení přímo použitelný předpis práva ES a ustanovení toho právního řádu, na jehož právo tento předpis odkazuje. V řízení se vyskytuje evropský mezinárodní prvek, pokud jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny v některém z členských států EU a současně se alespoň jeden z věřitelů nebo část majetkové podstaty

³¹ Pauknerová, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008, str. 326.

nachází v některém jiném členském státě. Za této situace je tedy nutno užít nařízení o úpadkovém řízení, insolvenčního zákona pak pouze tehdy, je-li rozhodným právem právo české.

Nařízení se snaží zabránit tzv. forum shopping, neboli situaci, kdy se osoby s ohledem na příznivější právní úpravu snaží přesunout soudní řízení na území jiného státu.

Nařízení vychází z rozlišování hlavního a vedlejšího úpadkového řízení. K zahájení úpadkového řízení jsou příslušné soudy toho členského státu, na jehož území jsou soustředěny dlužníkovy hlavní zájmy (u právnických osob je tímto místem zpravidla stát sídla). Centrem hlavních zájmů dlužníka je místo jeho hlavního ekonomického zájmu, místo jeho výdělečných činností, neboli místo, odkud své zájmy obvykle spravuje.

Nařízení obsahuje pravidla pro určení rozhodného práva. Východiskem je tzv. insolvenční statut, tedy právní řád, jímž se řídí účinky úpadku - je jím právo státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno. Vedle něj existuje i celá řada zvláštních pravidel. Zásadní je, že kolizní normy Nařízení mohou odkazovat pouze na právo členského státu. V jiných případech je nutno postupovat dle kolizních norem národního práva.

Co se uznávání úpadkového řízení týče, je rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení uznáváno ve všech členských státech od okamžiku, kdy nabude účinku ve státě, který řízení zahájil. Jedná se tedy o případ automatického uznávání rozhodnutí, jehož podstata spočívá v tom, že se účinky řízení rozšiřují na území jiných států.³²

5.5. Další předpisy z oblasti evropského mezinárodního práva soukromého

Dalšími nařízeními z oblasti mezinárodního práva soukromého jsou:

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)
- Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (tzv. nařízení o výživném).

³² Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, 2008, str. 339.

První dvě výše uvedená nařízení upravují otázky určení rozhodného práva, posledně jmenované se pak věnuje otázce výživného.

Ze směrnic je nutno se zmínit o Směrnici Rady 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zpřístupnění spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

II. Evropské řízení o drobných nárocích dle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007

Nařízení upravující řízení o drobných nárocích (dále jen EŘDN) bylo přijato dne 11. 7. 2007 po velmi dlouhých diskuzích jako projev cíle Společenství zachovávat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, jak je vyjádřen v Amsterdamské smlouvě. Je dalším z řady norem, které byly v posledním období v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého přijaty.

Historické počátky EŘDN lze vysledovat do roku 1999, kdy na summitu Evropské rady v Tampere byla Rada zmocněna k zavedení procesních pravidel týkajících se sporů o drobné pohledávky. Prvním výsledkem v této oblasti byla Zelená kniha z roku 2000, která se ovšem týkala vedle drobných pohledávek i řízení o evropském platebním rozkazu. Samotný návrh EŘDN byl zpracován v roce 2005. Celá problematika včetně formulářů vztahujících se k řízení je velmi zdařile zpracována na adrese Evropského soudního atlasu ve věcech občanských.

Nařízení upravuje samostatné, svébytné, sporné a čistě evropské řízení, jehož smyslem je usnadnit přístup ke spravedlnosti v přeshraničních případech u tzv. bagatelních nároků. Na konci řízení pak stojí originární komunitární titul se stejnou platností ve všech členských státech, který je v každém z nich automaticky uznáván a vykonáván po splnění jen několika málo podmínek.³³

1. Cíle Nařízení

Cíle Nařízení jsou velmi podrobně formulovány v jeho Preambuli. Je to projev zásady, že každé nařízení musí pod sankcí neplatnosti obsahovat odůvodnění přijetí. Jedná se vlastně o vyjádření příčin, důvodů, proč byl vůbec legislativní proces v této oblasti započat. Mohlo by se zdát, že jejich úlohou je pouze vysvětlit kořeny vzniku právní úpravy a ve stručnosti osvětlit případnému uživateli tohoto Nařízení, jaký je jeho základní obsah. Preambule a odůvodnění v ní obsažené má ovšem i význam jiný. Vzhledem k tomu, že z odůvodnění nařízení ES vyplývá účel jeho přijetí, a vzhledem k významu, jenž ESD přisuzuje teleologické

³³ Bohúňová, P., Kapitán, Z. Systém uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, Právní fórum č. 6, 2008, str. 232.

metodě výkladu, je zřejmé, že odůvodnění nařízení ES obsažené v jeho preambuli slouží jako významné vodítko při interpretaci nařízení ES.³⁴

Je nutno vzít v potaz, že ESD používá tři základní metody výkladu, a to jazykovou, systematickou a právě teleologickou. K jejich vzájemnému vztahu bych uvedla, že použití teleologického výkladu přichází do úvahy tehdy, kdy jazykový výklad přes jeho doplnění o systematický výklad nevede k jednoznačné, popř. úplné interpretaci příslušného nařízení ES³⁵. Je tedy patrné, že vzhledem ke zbývajícím metodám má metoda teleologická jakousi doplňkovou, podpůrnou funkci, což ale nic nemění na jejím významu. V této souvislosti je nutno uvést, že právní řád ES je autonomním řádem, tudíž právním pojmům komunitárního práva a tedy i pojmům obsaženým v nařízeních ES je třeba přisuzovat význam, který mají v komunitárním právu, a nikoli význam, který mají ve vnitrostátním právu jednotlivých členských států. Z toho plyne, že stejné metody výkladu by měl při aplikaci evropského práva užívat i vnitrostátní soud.³⁶

1.1. Snížení časové a finanční nákladnosti řízení

Tento cíl se opírá o poznatky z praxe, že hodnota nároku není plně úměrná časové náročnosti a finančním nákladům, které jsou spojeny s vymožením dlužné pohledávky. Jinými slovy neplatí, že čím nižší je velikost nároku, tím nižší jsou náklady spojené s jeho uplatněním. Právě tato okolnost pak hraje roli na straně věřitele, který se pod vidinou nákladů, které bude nutno vynaložit, raději vzdá svého nároku vůči dlužníkovi. Řada evropských států proto v oblasti řízení o drobných nárocích přistoupila k přijetí jistých zjednodušujících opatření, či celých specifických řízení, pro které je právě typické omezení výše žalovaného nároku. K opatřením zjednodušujícím průběh řízení patří např. zavedení žalobních formulářů, uvolnění pravidel týkajících se dokazování, stanovení procesních lhůt např. pro vydání meritorního rozhodnutí, a nepovinné zastoupení advokátem.

Nutno podotknout, že český právní řád zatím takovoto zjednodušené řízení nezná, resp. jediné, co OSŘ umožňuje, je vydání platebního rozkazu. To se ale vztahuje obecně na jakoukoli žalobu na peněžité plnění, v níž uplatněné právo bez pochybností vyplývá ze skutečností uvedených žalobcem, tj. nejedná se o usnadnění řízení v případě tzv. malých

³⁴ Král, R. Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 9.

³⁵ Král, R. Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 95.

³⁶ Král, R. Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 88.

nároků. Jediné finanční omezení ve vztahu k nároku pak obsahují ustanovení vztahující se k podmínkám odvolání (v souladu s § 202, odst. 2 OSŘ se nelze odvolat proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 2000 Kč) a dovolání (které není dle § 237, odst. 2, písm. a) OSŘ přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč).

Je nutné si uvědomit, že nákladnost řízení je u přeshraničních sporů, resp. sporů s mezinárodním prvkem, ještě vyšší. Připojují se totiž náklady spojené právě s přeshraničním charakterem řízení, typicky se jedná o náklady na překlady listinných důkazů, zvýšené cestovní výlohy a jiné.

1.2. Sjednocení procesních pozic věřitelů v jednotlivých členských státech

Jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci, nepřímá úměra mezi hodnotou nároku a finanční nákladností řízení vedla řadu členských států k přijetí buď zvláštních řízení či opatření usnadňujících postup v případech drobných nároků. Tato jednotlivá opatření ve svém důsledku způsobují, že věřitelé v různých členských státech mají různá procesní postavení. Jinými slovy má např. věřitel žalující ve Spolkové republice Německo snazší přístup k vymožení své drobné pohledávky, než by tomu bylo např. v České republice, která nemá zakotvena žádná speciální procesní ustanovení o drobných nárocích. Nařízení o EŘDN výslovně a podle mého názoru velmi trefně ve své Preambuli bodu 7 uvádí: „Narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu, které je důsledkem nerovnováhy ve fungování procesních prostředků, které mají věřitelé v různých členských státech k dispozici, vede k potřebě takové právní úpravy Společenství, která věřitelům i dlužníkům zaručí v celé Evropské unii rovné podmínky.“

Tato záruka ale zároveň neznamená vyloučení použití vnitrostátních procesních řádů. EŘDN se tak nabízí jako alternativa k civilním procesním řízením zakotveným jednotlivými členskými státy. Je pak pouze na věřiteli, aby posoudil, zda je pro něj výhodnější postupovat dle EŘDN, nebo podle civilního procesního kodexu příslušného státu.

2. Působnost Nařízení

Působností Nařízení se rozumí rozsah jeho použití, a to z hlediska věcného, místního, osobního a časového.

2.1. Časová působnost

V souladu s článkem 29 EŘDN vstoupilo Nařízení v platnost prvním dnem po vyhlášení v Úředním věstníku Evropské unie a použitelným se stává ode dne 1.1.2009. Od tohoto data je tedy možné volit mezi vnitrostátními procesními pravidly a tímto evropským řízením.

2.2. Místní a osobní působnost

2.2.1. Přeshraniční případy

Co se hlediska místního a osobního týče, je působnost Nařízení omezena na tzv. přeshraniční případy. Jedná se o situace, kdy alespoň jedna ze stran má bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byla podána žaloba. Článek 3, odst. 3 EŘDN stanoví za rozhodující okamžik pro posouzení splnění této podmínky okamžik obdržení žalobního formuláře příslušným soudem.

Pojem bydliště, resp. obvyklý pobyt, se tak stává jednou z klíčových otázek pro posouzení použitelnosti EŘDN. Ostatně v současné době lze pozorovat obecnou tendenci k přechodu od typického hraničního určovatele, státní příslušnosti, právě k uvedenému bydlišti. To se postupně stává ústředním kritériem i pro založení pravomoci soudů členského státu. Tento posun se ovšem nezdá být vždy výhodou. Jak uvádí profesorka Pauknerová: „Obvyklý pobyt osoby v určitém státě, i třeba dvouletý, může být při dnešní zvýšené mobilitě osob zcela nahodilý a je třeba poskytnout ochranu osobě, která má určitá očekávání v souladu s právem státu, jehož je příslušníkem.“³⁷

Samotný pojem bydliště je dle článku 3 odst. 2 EŘDN vymezen v Nařízení Rady (ES) č. 44/2001/ES, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, tzv. Brusel I., o kterém bude podrobněji pojednáno v části III. této práce.

³⁷ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha, 2008, str. 74.

2.2.2. Bydliště

Jak již bylo uvedeno výše, EŘDN pro určení, zda se v dané věci jedná o přeshraniční případ, na který jediný je možné ho aplikovat, stanoví zásadu, že alespoň jedna ze stran sporu má bydliště, či obvyklý pobyt na území jiného členského státu, než je členský stát soudu, u něhož je žaloba podána. Tímto se bydliště stává jednou ze základních podmínek aplikace EŘDN.

K vysvětlení pojmu bydliště je v EŘDN odkázáno na články 59 a 60 Nařízení Brusel I.

- Článek 59 se vztahuje na fyzické osoby. Rozlišuje dvojitý režim, v závislosti na tom, zda osoba, jejíž bydliště je posuzováno, je má či nemá na území státu soudu, který o věci rozhoduje. Pokud tato osoba může mít bydliště na území státu soudu, použije soud pro určení, zda zde skutečně bydliště má, *lex fori*, neboli své právo. Jestliže naopak osoba nemá bydliště na území státu soudu, rozhodne soud o tom, zda má bydliště na území jiného členského státu, dle právního řádu tohoto státu. Jinými slovy pro určení toho, zda osoba má či nemá bydliště na území určitého státu, se použije právního řádu tohoto státu.
- Článek 60 řeší problematiku bydliště ve vztahu k právnickým osobám (především s ohledem na ně se český překlad nařízení jeví jako poněkud nepřesný, a bylo by tedy vhodnější užívat namísto pojmu bydliště termínu *domicil*, a to jak pro právnické osoby, tak i pro osoby fyzické³⁸). Za bydliště je považováno místo sídla, ústředí nebo hlavní provozovny právnické osoby. V odstavcích 2 a 3 článku jsou pak řešeny otázky výkladu sídla pro území Spojeného království a Irska, a otázka sídla trustů.

K bližšímu vymezení pojmu bydliště bych ráda použila jedno z klíčových rozhodnutí - Usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 10.5.2007, sp. zn. 15 C 45/2006. Z věcného hlediska se jednalo o situaci, kdy se žalobce, právnická osoba se sídlem ve Velké Británii, domáhala zaplacení peněžité částky po státním příslušníkovi České republiky, jehož pobyt - bydliště nebyl v danou dobu znám. Vydaný platební rozkaz se nezdařilo doručit. V souladu s §29 odst. 3 OSŘ tak byl osobě neznámého pobytu ustanoven opatrovník. Tento namítal, že Nařízení Brusel I. nedovoluje vést řízení proti osobě neznámého pobytu, když celá jeho systematika staví na pojmu bydliště, které je bydlištěm faktickým, tj. místem, kde se osoba

³⁸ Rozehnalová, N., Valdhans, J. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, Právní fórum 4, 2005 str. 121, poznámka č.2.

zdržuje s úmyslem zdržovat se zde déle. Žalobce naproti tomu argumentoval tím, že v takovém případě by pro daný spor nebyl příslušný žádný ze soudů ES, dokud by se prokazatelně nezjistil pobyt žalovaného. Tato situace by nutně vedla k tomu, že by se věřiteli nedostalo ochrany jeho práv, neboť Nařízení nepočítá s takovou možností, a nemá tudíž odpovídající úpravu.

Soud se k dané věci vyjádřil takto: „Nařízení Brusel I. stojí oproti českému procesnímu předpisu na zásadě, že účastníci mají dbát svých procesních práv a povinností, a tím výrazně omezuje potenciální paternalistický přístup soudu, který by splnění řady podmínek řízení zkoumal ex officio.“ Otázka bydliště se v souladu s článkem 59 odst. 1 posuzuje dle práva soudu, tj. dle českého práva. Soud v této souvislosti citoval významné usnesení Nejvyššího soudu ČR - usnesení ze dne 2.6.2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004. Zde Nejvyšší soud ČR uvedl, že, obsah pojmu bydliště, jak ho užívá občanský soudní řád nebo zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, není totožný s obsahem pojmu „trvalý pobyt“, který užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Zpravidla se sice tyto pojmy budou překrývat, ne vždy však zápis v identifikačním dokladu (např. v občanském průkazu nebo jiném dokladu totožnosti) či v evidenci obyvatelstva o trvalém pobytu fyzické osoby bude totožný se skutečným bydlištěm této osoby. Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Okolnosti dočasného charakteru, jako např. pobyt v nemocnici, výkon trestu odnětí svobody, studium, vojenská služba, nic nemění na bydlišti fyzické osoby, nejsou-li současně doprovázeny takovými okolnostmi, z nichž lze s jistotou usuzovat, že fyzická osoba se v místě původně dočasného pobytu zdržuje s úmyslem zde trvale bydlet. Z uvedeného je zřejmé, že české právo chápe pojem bydliště jako místo faktického pobytu fyzické osoby, ve spojení s jejím úmyslem se zde trvale zdržovat.

Vzhledem k tomu, že se žalobci nepodařilo prokázat, že by měl žalovaný bydliště na území České republiky, prohlásil se soud za mezinárodně nepřislušný k projednání věci. Z toho vyplývá mimo jiné také to, že právo věřitele na soudní ochranu nemá přednost před právem dlužníka na účinnou obranu v řízení, což soud odůvodnil rovněž tím, že jen díky takto silné ochraně žalovaného může být režim uznávání a výkonu rozhodnutí v režimu Nařízení tak liberální.

S ohledem na výše uvedené tak soud dospěl k názoru, že:

- aplikace Nařízení Brusel I. na soudní příslušnost vylučuje vést řízení proti osobě, jejíž pobyt není znám;
- a zároveň, že důkazní břemeno o tom, že žalovaný má bydliště na území České republiky pro určení mezinárodní soudní příslušnosti, tíží žalobce.

Vzhledem k tomu, že EŘDN vychází ohledně otázky bydliště z Nařízení Brusel I., platí vše výše uvedené i pro jeho aplikaci.

2.3. Věcná působnost

Věcná působnost je v EŘDN vymezena podobným způsobem jako u ostatních nařízení z oblasti evropského mezinárodního práva soukromého. Na jisté odlišnosti bude poukázáno v části III. této práce.

Věcná působnost je v nařízení definována dvěma způsoby, jednak pozitivně a jednak negativním výčtem oblastí, v nichž je použití EŘDN vyloučeno.

2.3.1. Pozitivní vymezení věcné působnosti

Pozitivní vymezení věcné působnosti EŘDN je uvedeno v článku 2 odst. 1. V souladu s ním se EŘDN vztahuje na občanské a obchodní věci, bez ohledu na povahu soudu, pokud hodnota nároku bez navýšení o úroky, náklady a výlohy nepřesahuje v okamžiku doručení žalobního formuláře soudu částku 2000 EUR.

Z uvedené definice by bylo vhodné blíže vymezit jednak pojem občanské a obchodní věci, a jednak i způsob určení výše nároku.

2.3.1.1. Občanské a obchodní věci

Pojmem občanské a obchodní věci není vymezena jen věcná působnost EŘDN, ale již základního nařízení v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého, Nařízení Brusel I. To v současné době nahrazuje dříve platnou Bruselskou úmluvu o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Judikatura vztahující se k oběma

těmto předpisům je tak s ohledem na shodnou pozitivně určenou věcnou působnost použitelná i pro EŘDN.

Základním východiskem pro pochopení pojmu občanské a obchodní věci je jeho zařazení do evropského práva. Tento institut nemůže být vykládán s ohledem na vnitrostátní právo, neboť by tak nebylo možno zajistit jednotnou aplikaci nařízení ve všech členských státech. „Co je civilní a co obchodní věci, je záležitostí evropského práva a nikoliv vnitrostátního práva zúčastněného státu“.³⁹ Jinak řečeno v případě občanských a obchodních věcí musí být tento pojem vykládán autonomně. Toto pojetí ostatně vychází z níže uvedeného rozhodnutí ESD. Dále je nutno uvést, že při posuzování občanskoprávní nebo obchodní povahy je rozhodující hlavní předmět řízení, v němž bylo rozhodnutí vydáno; na občanskoprávní nebo obchodní povaze rozhodnutí nic nemění okolnost, že v řízení byly řešeny předběžné otázky, jež takovou povahu nemají (např. způsobilost k právním úkonům).⁴⁰

Jedním ze zásadních rozhodnutí, pomocí nichž lze lépe osvětlit povahu pojmu občanské a obchodní věci, je rozhodnutí o předběžné otázce ve věci *LTU v. Eurocontrol*. Žalobce, společnost Eurocontrol, žádala u příslušného německého soudu o povolení výkonu rozhodnutí, jímž byla belgickým soudem společnosti LTU uložena povinnost k peněžitému plnění za odebrané služby od žalobce. ESD byl v této věci požádán o výklad pojmu občanské a obchodní věci. ESD ve svém rozhodnutí uvedl, že Bruselskou úmluvu nelze užít v případě, kdy jedna ze stran byla typickým soukromoprávním subjektem, zatímco druhá strana sporu, jakožto veřejný úřad (public authority), jednala při výkonu svých pravomocí.

Z tohoto rozhodnutí vyplynuly dvě základní zásady:

- Princip autonomního výkladu pojmu občanské a obchodní věci: Pro výklad tohoto pojmu není rozhodující to, jak jej vnímá ten který členský stát; při jeho interpretaci se musí vycházet nejprve z cílů a systematiky Úmluvy a po té z obecných právních principů, jak vyplývají ve svém souhrnu z vnitrostátních právních řádů členských států.

³⁹ Tichý, I., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. *Evropské právo*, C.H.Beck, Praha, 2006, 3. Vydání, str. 298.

⁴⁰ Vaške, V. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*, C.H.Beck, 2007, str. 19.

- Princip vyloučení veřejnoprávního jednání z působnosti Úmluvy: Ačkoli do působnosti Bruselské úmluvy (ve smyslu občanských a obchodních věcí) mohou spadat případy, kdy jedna ze stran je veřejnoprávním subjektem nadaným výsostnými pravomocemi a druhá strana osobou soukromého práva, nejsou Úmluvou nikdy kryty situace, kdy by veřejnoprávní subjekt tyto své pravomoce v daném případě vykonával.⁴¹

Dalším rozhodnutím, které se zabývalo výkladem pojmu občanské a obchodní věci, bylo rozhodnutí Sonntag v. Waidmann. Jednalo se o trestní řízení proti učitelu na státní škole, v důsledku jehož nedbalého dohledu zemřel na školním výletě jemu svěřený žák. ESD v této kauze uvedl, že o občanskoprávní věc se jedná i v případě náhrady škody, která je vyžadována po pachateli trestného činu v průběhu trestního řízení (tj. veřejnoprávního řízení), pokud tento pachatel ovšem v době spáchání činu nebyl v postavení veřejného orgánu a nevykonával v této pozici veřejnoprávní oprávnění. ESD dále uvedl, že jednání učitele státní školy není ve většině právních řádů členských států považováno za výkon veřejnoprávních oprávnění. A dále, že ve vztahu k žákům není žádný rozdíl mezi učitelem na státní škole nebo na škole soukromé.

K výkladu pojmu občanské a obchodní věci se váže celá řada dalších judikátů. Lze shrnout, že základní hranice mezi občanskými a obchodními věcmi na straně jedné a věcmi veřejnoprávními na straně druhé není vždy jednoznačná. Vodícím pravidlem je vyloučení takových situací z okruhu občanských a obchodních věcí (tj. i z působnosti EŘDN, Bruselu I a dalších nařízení v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého), kdy jednou stranou sporu je veřejnoprávní subjekt, který v dané věci vykonával své veřejnoprávní pravomoci.

2.3.1.2. Výše nároku

Podmínkou aplikace EŘDN je nepřesazení výše nároku, který může v souladu s článkem 2, odst. 1 EŘDN činit v době doručení žalobního formuláře k příslušnému soudu částku 2000 EUR. Nutno podotknout, že do hodnoty nároku nesmí být započteny žádné

⁴¹<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&lng1=en,de&lng2=da,de,en,fi,fr,it,nl,sv,&val=53721:cs&page=1&hwords=LTU~Eurocontrol~>

úroky, náklady ani jiné výlohy, což ovšem není důvodem, proč by tyto nemohly být v následném rozhodnutí soudem přiznány.

Samostatnou otázkou tvoří situace, kdy žalobce tvrdí, že podmínka výše nároku je splněna, zatímco dle odpovědi žalovaného hodnota nepeněžitého nároku částku 2000 EUR překračuje. V takovém případě musí soud do 30 dnů od odeslání odpovědi žalovaného žalobci rozhodnout, zda nárok spadá do oblasti působnosti EŘDN. Zajímavé je, že pokud soud určí, že nárok svou výší překračuje limitní hodnotu 2000 EUR, aniž je zcela jasné, zda se k tomu žalobce může nebo stihne nějak vyjádřit, není toto rozhodnutí samostatně napadnutelné. V takovém případě se bude postupovat dle čl. 4, odst. 3 EŘDN. Soud tedy musí žalobce vyrozumět o tom, že jeho nárok nespadá do působnosti EŘDN. Pokud pak žalobce nevezme žalobu zpět, postupuje se v dalším řízení dle procesního práva státu, u něhož byla žaloba podána. Jinými slovy žaloba již nebude podléhat režimu EŘDN, ale pravidlům procesního řádu státu soudu.

Obdobně se postupuje v situaci, kdy žalovaný vznesl proti žalobci vzájemný nárok. Vzájemným nárokem se rozumí dle odstavce 16 preambule EŘDN takový nárok, který se týká stejné smlouvy či stejné skutečnosti jako nárok původní, s tím, že naopak uplatnění práva na započtení pod pojem vzájemný nárok nespadá. Pokud tento vzájemný nárok bude přesahovat částku 2000 EUR, neprojedná se žaloba a vzájemná žaloba v rámci evropského řízení o drobných nárocích, ale podle procesních předpisů členského státu, v němž řízení probíhá.

2.3.2. Negativní vymezení věcné působnosti

Negativní vymezení věcné působnosti EŘDN se jeví jako velmi praktické s ohledem na výše nastíněné problematické posuzování pojmu občanské a obchodní věci v mezních případech. Má jinými slovy ulehčit situaci případnému uživateli výčtem oblastí, na které Nařízení nemůže být za žádných okolností použito.

EŘDN se nevztahuje na věci daňové, celní, správní ani na případy odpovědnosti státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*). Tento výčet obsažený v čl. 2, odst. 1, věta druhá však s ohledem na užití slova „zejména“ není výčtem taxativním. Odstavec 2 téhož článku pak uvádí další oblasti, na které se EŘDN nevztahuje. Jedná se o:

- věci osobního stavu nebo způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům;

- majetková práva vyplývající z manželských vztahů, vyživovací povinnosti, závěti a dědictví;
- úpadky a vyrovnání a podobná řízení;
- sociální zabezpečení;
- rozhodčí řízení;
- pracovní právo;
- nájmy nemovitostí s výjimkou žalob týkajících se peněžitých nároků nebo
- porušení práv na ochranu soukromí a osobnostních práv, včetně pomluvy.

3. Určení mezinárodní příslušnosti – Nařízení Brusel I

3.1. Vztah EŘDN k Nařízení Brusel I.

Nařízení Brusel I. je z obecného pohledu základní úpravou v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého s dalekosáhlými dopady právě v části procesní. Je to předpis, který v přeshraničních případech určuje, které soudy, resp. soudy kterého státu, mají pravomoc o dané otázce rozhodovat (zakládá jejich mezinárodní příslušnost). Vzhledem k tomu, že EŘDN speciálně neupravuje otázky soudní příslušnosti, bude v případě použití EŘDN pro řízení samé příslušnost soudu založena podle kritérií obsažených v Nařízení Brusel I. Jinými slovy i v případě, že se žalobce rozhodne pro užití postupu dle EŘDN, příslušnost, resp. pravomoc soudu, se bude řídit Nařízením Brusel I. (použití zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním je vyloučeno, neboť před ním má nařízení aplikační přednost).

3.2. Určení příslušného soudu

Pravidla určující příslušnost soudu k projednání věci jsou v Nařízení Brusel I koncipována poměrně složitě. Nařízení rozlišuje:

- příslušnost základní;
- zvláštní příslušnost;

- příslušnost vztahující se na zvláštní skupiny osob;
- výlučnou příslušnost a
- příslušnost dohodnutou.

Základní příslušnost se určí dle bydliště žalovaného, přičemž státní příslušnost účastníků není rozhodující. Pokud žalovaný nemá bydliště na území některého z členských států, určí se příslušnost soudu každého členského státu podle jeho vlastních předpisů, v České republice tímto předpisem bude ZMPS, případně byla-li sjednána mezinárodní smlouva, pak bude soudní příslušnost určena podle pravidel v ní obsažených.

Zvláštní příslušnost umožňuje žalobci volbu mezi vícero možnostmi. Jinými slovy se jedná o příslušnost danou na výběr.

Možnost volby sudiště je dána v případě

- smluvních nároků;
- sporů o výživné;
- škodné události;
- adhezního řízení;
- sporů z provozování pobočky a
- trustů.

Co se sporů ze smluv týče, je vedle obecně příslušného soudu, tj. soudu dle bydliště žalovaného, příslušný i soud místa, kde byl nebo měl být smluvní závazek splněn. Místem plnění se rozumí místo, kam podle mlouvy bylo nebo mělo být zboží dodáno, v případě služeb pak místo, kde služby byly nebo měly být poskytovány.

Na spory vztahující se k vyživovací povinnosti nelze použít EŘDN (čl. 2, odst. 2, písm. b) EŘDN). Proto je tedy toto ustanovení Nařízení Brusel I ve vztahu k EŘDN nadbytečným.

Ve věcech týkajících se protiprávního jednání je příslušnost dána u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události.

Jedná-li se o určení příslušnosti pro řízení o náhradu škody nebo o uvedení do původního stavu, pokud bylo obé vyvoláno jednáním, které je trestným činem (tzv.

adhezní řízení), je k podání žaloby příslušný soud, u něhož byla podána obžaloba za podmínky, že je tento soud podle práva pro něj platného oprávněn rozhodovat o občanskoprávních nárocích.

Vyplývá-li spor z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, řídí se příslušnost soudu místem, kde se tyto složky nacházejí.

Žaloby vztahující se k trustům je možno podat u soudu členského státu, kde má trust sídlo.

Dalším typem příslušnosti je příslušnost daná určitou věcnou souvislostí (čl. 6 a 7 nařízení).⁴² Mezi různými žalobami tedy existuje spojení takového charakteru, že je vhodnější rozhodnout o všech žalobách společně. Důvody pro spojení žalob spočívají např. ve společenství žalovaných, dány jsou rovněž u vzájemné žaloby či žaloby o záruku.

Nařízení Brusel I upravuje i zvláštní pravidla pro určení příslušnosti pro specifické skupiny osob. Jedná se o případy smluv pojistných, spotřebitelských a pracovních. Smyslem těchto ustanovení je ochrana slabší smluvní strany, tj. osoby uplatňující pojistné plnění, spotřebitele a zaměstnance. S ohledem na čl. 2, odst. 2, písm. f) EŘDN ovšem nelze ve věcech pracovních postupu dle EŘDN použít, pracovněprávní otázky jsou z působnosti EŘDN vyloučeny. Proto tedy ustanovení Nařízení Brusel I určující příslušnost v této oblasti jsou ve vztahu k EŘDN neaplikovatelná.

Výlučná příslušnost upravená v čl. 22 Nařízení stanoví taxativně případy, které mohou projednávat pouze soudy v tomto článku uvedené, tj. na zde vyjmenované oblasti není možno užít obecnou příslušnost, tedy bydliště žalovaného. Pokud by rozhodnutí vydal jiný soud, než zde určený, nebylo by dle čl. 35 nařízení takové rozhodnutí možné uznat v jiném státě. Výlučná příslušnost je dána u:

- Řízení, jehož předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí.

V těchto případech jsou příslušné soudy toho státu, na jehož území se nemovitost nachází. S ohledem na čl. 2, odst. 2, písm. g) EŘDN, jsou spory vyplývající z nájmu nemovitostí, kromě žalob týkajících se peněžitých nároků, vyloučeny z působnosti EŘDN.

⁴² Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha, 2008, str. 142.

Ustanovení Nařízení Brusel I upravující příslušnost ve věcech nájmu nebudou tedy až na uvedené peněžité nároky z pohledu EŘDN použitelná.

- Platnost založení, nulita nebo zrušení společností nebo jiných právnických osob nebo platnost usnesení jejich orgánů.

Příslušné k řízení v těchto věcech jsou soudy státu, v němž má daná společnost své sídlo.

- Platnost zápisů do veřejných rejstříků.

Příslušnými jsou soudy toho členského státu, na jehož území jsou tyto rejstříky vedeny.

- Zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv.

Příslušné k řízení o těchto věcech jsou soudy členského státu, na jehož území bylo požádáno o udělení nebo zápis těchto práv nebo kde byly uděleny nebo zapsány nebo platí za udělené nebo zapsané na základě právního aktu Společenství nebo mezinárodní smlouvy.

- Výkon rozhodnutí.

Pro řízení, jejichž předmětem je výkon rozhodnutí, mají výlučnou příslušnost soudy členského státu, na jehož území výkon rozhodnutí byl nebo má být proveden.

Posledním typem příslušnosti, který je upraven Nařízením, je příslušnost dohodnutá. Její podstatou je dohoda stran ohledně sudiště v již vzniklém nebo teprve budoucím sporu s mezinárodním prvkem. Podmínky, za nichž může být volba sudiště sjednána jsou poměrně liberální.

Nařízení Brusel I obsahuje dále tzv. obecná ustanovení o příslušnosti. Jejich součástí jsou otázky jako podřízení se zahájenému řízení, přezkoumání příslušnosti a přípustnosti či překážka litispendence. Z hlediska aplikace Nařízení se jedná o velmi důležitá ustanovení, pro jejichž rozbor bohužel v této práci nezbývá prostor, odkazuji proto na znění čl. 24 a násl. Nařízení Brusel I.

4. Řízení dle EŘDN

4.1. Úloha soudu

Úloha soudu je obecně upravena v čl. 12 EŘDN. Dle něj by se soud měl snažit o dosažení smíru mezi stranami, ovšem pouze je-li to vhodné. Pro srovnání uvedu znění § 99, odst. 1, věty druhé, OSŘ: „Soud usiluje o smír mezi účastníky.“ Dle obou procesních předpisů má být tedy primárně usilováno o dohodu mezi stranami.

Soud dle EŘDN má rovněž vyrozumět strany sporu o procesních otázkách, je-li to nezbytné. Vystává zde otázka, ve kterých případech se bude poučení soudu jevit jako nezbytné. Soud má v určitých situacích EŘDN výslovně stanovenou povinnost o některých procesních aspektech strany uvědomit – např. o následcích nedodržení lhůt, jsou-li soudem stanoveny apod. Ovšem tam, kde tato povinnost soudu uložena není, bude plně na jeho uvážení, zda je poskytnutí poučení nezbytné či nikoli. Otevírá se tu tedy široký prostor pro diskreci soudu, což je ostatně charakteristickým rysem řízení.

Dle čl. 12 soud neukládá stranám povinnost provést právní posouzení nároku. Toto je bezesporu vstřícný krok pro všechny uživatele Nařízení, kteří nejsou obeznámeni s právním prostředím. Je zde patrná návaznost na čl. 10, který uvádí, že zastoupení stran advokátem není povinné. Účastníkovi by tak teoreticky mělo stačit skutkové vylíčení okolností sporu s přenecháním právní kvalifikace soudu. Je ovšem otázkou, nakolik takovou koncepci přijmou české soudy, jež jsou ve většině případů zvyklé užívat ve svých rozhodnutích právní argumenty přednesené stranami.

4.2. Použitelné procesní právo

EŘDN ctí obecnou zásadu mezinárodního práva procesního, že v soukromoprávním řízení, v němž je přítomen mezinárodní prvek, se postupuje podle právních předpisů státu, v němž řízení probíhá, tj podle *lex fori*.⁴³ Zde ovšem s tím, že se jich užije až v případě, kdy EŘDN samé danou otázku neupravuje. Neboli tuzemské procesní normy jsou ve vztahu k EŘDN normami subsidiárními, podpůrnými – takovými, jejichž aplikace přichází do úvahy až v okamžiku, kdy EŘDN problematiku neupravuje buď vůbec, či ji řeší jen částečně.

⁴³ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň, 2008, str.378.

Příslušným právním předpisem, který bude plnit tuto podpůrnou funkci, je v České republice zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Relevantními ustanoveními budou zejména ta, týkající se jednání, dokazování, rozhodnutí, ale i případného výkonu rozhodnutí, neboť ten se děje v souladu s čl. 21 EŘDN podle práva členského státu výkonu.

4.3. Jazyky

EŘDN obsahuje vlastní úpravu jazykového režimu, což je bezesporu chvályhodné, neboť jazykové bariéry patří v přeshraničních případech mezi největší překážku.⁴⁴ Základním pravidlem, co se jazykové úpravy týče, je předkládání nejvýznamnějších dokumentů v jazyce soudu. Těmito dokumenty jsou žalobní formulář, odpověď, vzájemná žaloba, odpověď na vzájemnou žalobu a popis podpůrných dokladů. Zásadní z hlediska hospodárnosti řízení je ustanovení čl. 6 odst. 2, dle něhož překlad jiných dokumentů, které jsou předloženy v jiném jazyce, než v němž probíhá řízení, může být soudem požadován, jen je-li toho třeba k vydání rozhodnutí. Uplatní se zde tedy diskrece soudu, který posoudí potřebnost daného dokumentu pro průběh řízení a vydání rozhodnutí.

Jistou svízeľ představuje ovšem odstavec 3, čl. 6 EŘDN. Ten počítá s možným odmítnutím přijetí dokumentu stranou z jazykových důvodů. V této situaci musí soud vyrozumět o odmítnutí odesilatele s cílem, aby tento poskytl překlad daného dokumentu. Důvodem pro odepření přijetí je fakt, že dokument není vyhotoven v jazyce přijímajícího členského státu, nebo je-li v daném státě více úředních jazyků, v jazyce místa, v němž má být provedeno doručení, případně místa, kam má být dokument odeslán. Odmítnout přijetí je ovšem strana oprávněna i za situace, kdy dokument není vyhotoven v jazyce, kterému adresát rozumí. Zde se zjevně nabízí možnost zneužití tohoto ustanovení s cílem činit průtahy v řízení, neboť v EŘDN není založena pravomoc soudu posoudit, zda strana jazyk skutečně ovládá či nikoli. Soud se tedy musí spokojit s takovým prohlášením a odmítnutí přijetí akceptovat. Toto ustanovení bylo bezesporu vedeno dobrým úmyslem zaručit žalovanému jeho práva na znalost obsahu spisu a zabránit situaci, kdy by si musel na své náklady opatřovat překlady žaloby a dalších dokumentů. Musíme si ovšem uvědomit, že druhá strana bude se situací s největší pravděpodobností obeznámena - strany mezi sebou

⁴⁴ Hess, B., Bittmann, D. Die Verordnungen zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen-ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht, IPRax, Heft 4, str. 312.

budou mít patrně často uzavřenu nějakou smlouvu, případně bude existovat korespondence potvrzující určité skutečnosti, jinými slovy strana bude mít vždy určitou představu o předmětu řízení. S ohledem na uvedené se tak toto ustanovení opírající se o subjektivní (ne)porozumění předkládaným dokumentům jeví jako poněkud nešťastné.

Zajímavá souvislost se nabízí s ohledem na §18 OSŘ⁴⁵ (jenž je ve vztahu k EŘDN subsidiárním procesním předpisem), který stranám v rámci zachování jejich rovného postavení zaručuje právo jednat před soudem ve své mateřštině a zároveň ukládá soudu povinnost (imperativní znění „soud ustanoví“) ustanovit účastníku, jehož mateřštinou je jiný jazyk než český, tlumočníka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. Zdá se, že tato situace nastane v okamžiku, kdy strana odmítne přijetí žalobního formuláře či jiných dokumentů, jež musí být předloženy v jazyce soudu, právě z důvodu tvrzené neznalosti jazyka. V takovém případě bude tedy rychlost řízení značně snížena, neboť veškerá komunikace se stranou neovládající jazyk soudu bude muset probíhat přes ustanoveného tlumočníka.

4.4. Doručování

Postup při doručování písemností je v rámci EŘDN značně zjednodušen. Obecně lze doručovat poštou s potvrzením o přijetí s uvedením data přijetí. Pokud ovšem takovéto doručení není možné, odkazuje EŘDN na úpravu obsaženou v člancích 13 a 14 Nařízení (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky.

Článek 13 tohoto Nařízení upravuje doručování s dokladem o přijetí dlužníkem. Dokument, jímž je zahajováno řízení, může být doručen některým z uvedených způsobů:

- osobním doručením dlužníkovi, jenž podepíše potvrzení o přijetí;
- osobním doručením, kdy doručující osoba podepíše dokument, v němž uvede, že dlužník dokument přijal nebo jeho přijetí odmítl;
- poštou, jestliže dlužník podepíše a odešle zpět potvrzení o přijetí;
- elektronickými prostředky (např. fax, elektronická pošta), kdy dlužník opět musí odeslat zpět potvrzení o přijetí dokumentu.

Stejným způsobem je dlužníkovi doručováno i předvolání k soudnímu jednání. To může být ale navíc doručeno i ústně při předcházejícím jednání o témže nároku.

⁴⁵ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, 2008, str. 375.

Článek 14 Nařízení o exekučním titulu pro nesporné nároky obsahuje úpravu doručování bez dokladu o přijetí dlužníkem. Dle něj mohou být dokumenty o zahájení řízení a předvolání doručeny kromě výše uvedených způsobů i takto:

- osobním doručením na adresu dlužníka osobám, které s ním žijí ve stejné domácnosti či jsou na této adrese zaměstnány;
- v případě, že dlužník je osobou samostatně výdělečně činnou či je právnickou osobou, lze doručovat na obchodní adresu dlužníka osobám, které dlužník zaměstnává;
- uložením dokumentu v poštovní schránce dlužníka;
- uložením dokumentu na poště či u příslušných veřejných orgánů a vložení písemného oznámení o tomto uložení do poštovní schránky dlužníka za podmínky, že je dokument označen jako dokument soudu či je v tomto oznámení o uložení uvedeno, že se tímto doručení považuje za uskutečněné a počínají běžet lhůty;
- doručením poštou bez dokladu o doručení, pokud má dlužník adresu v členském státě původu;
- doručením elektronickými prostředky s automatickým potvrzením o doručení, pokud s takovým způsobem doručení dlužník předem souhlasil.

Doručení podle tohoto článku ovšem není možné, pokud adresa dlužníka není známa s jistotou. Odstavec 3 pak upravuje některé náležitosti doručení.

Z uvedeného vyplývá, že se soudu nabízí řada možností, jak dokumenty stranám doručovat. Pro všechny tyto způsoby je ovšem typické, že doručení dokumentu musí být minimálně velmi pravděpodobné. Případné nedostatky v doručení mohou být napraveny v přezkumném řízení, jehož výsledkem může být, rozhodne-li soud, že je přezkum oprávněný, zrušení celého rozhodnutí od počátku.

4.5. Zastoupení stran

Úprava zastupování stran je vedena zásadou minimálního finančního zatížení celého řízení, proto EŘDN dle čl. 10 nevyžaduje pro strany zastoupení advokátem ani jiným odborníkem v oboru práva. Nicméně v návaznosti na §24 a násl. OSŘ tak účastník může bezesporu učinit. Zde se ovšem naskýtá otázka, zda náklady účastníka na zastoupení pak budou přiznány soudem, neboť čl 16, vztahující se k nákladům řízení, stanoví, že soud nepřizná náhradu nákladů v rozsahu, v němž tyto náklady nebyly nutně vynaložené nebo

nebyly přiměřené ve vztahu k nároku.⁴⁶ Oprávněnost resp. potřebnost zastoupení advokátem je navíc oslabena tím, že dle čl. 12 není účastník povinen právně posoudit nárok. Lze si tedy představit, že nárok ve výši např. 100 EUR by mohl být podle uvážení soudu náklady zastoupení neúměrně zatížen, a proto by pak tyto náklady nebyly přiznány. Ovšem na druhou stranu je pochopitelné, že účastník, který se nijak neorientuje v oblasti práva, svou věc z obavy, aby neprohrál, předloží advokátovi i přes nižší hodnotu nároku (byť by jeho úspěšnost ve věci byla velmi pravděpodobná).

S ohledem na §137 OSŘ, který mezi druhy nákladů řízení uvádí i výdaje účastníků a jejich zástupců, ve vztahu k advokátovi je pak doplňuje ještě v §149 OSŘ, lze mít ovšem za to, že české soudy tyto náklady budou uznávat za oprávněné a přiznávat je v náhradě nákladů.

4.6. Lhůty

Stanovení lhůt pro vykonání jednotlivých úkonů, ať již soudem či účastníky, je dalším typickým rysem řízení dle EŘDN. V souladu s odstavcem 24 preambule EŘDN je pro výpočet lhůt nutno užít Nařízení Rady (EHS, Euratom) č. 1182/71 ze dne 3. června 1971.

Lhůty jsou obecně upraveny v čl. 14 EŘDN. Základním pravidlem je, že pokud soud stanoví lhůtu, musí být dotčená strana informována o případných důsledcích jejího zmeškání. Zároveň je zde upravena pravomoc soudu za výjimečných okolností nebo vyžaduje-li to ochrana práv stran určitě lhůty prodloužit - jedná se např. o odpověď žalovaného na žalobní formulář a žalobce na vznesení vzájemné žaloby. Bohužel stejně tak může soud prodloužit i lhůtu sám sobě - lhůtu pro vydání rozhodnutí. Domnívám se, že tímto ustanovením by mohla značně utrpět rychlost řízení. Jsem si vědoma toho, že řada soudů v České republice je přetížena, nicméně si myslím, že nedostatečné personální vybavení soudní moci by nemělo být uznáváno za výjimečnou okolnost, která by ospravedlňovala prodlužování lhůt k vydání rozhodnutí. Je otázkou času, zda mi praxe českých soudů dá za pravdu či nikoli. Jistou útěchou však snad může být odst. 3 zmiňovaného článku, který ukládá soudu v případě, že z důvodu výjimečných okolností nemůže dodržet lhůty tam specifikované, povinnost přijmout opatření vyžadovaná těmito ustanoveními co nejdříve.

⁴⁶ Hess, B., Bittmann, D. Die Verordnungen zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen-ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht, IPRax, Heft 4, str.312.

5. Zahájení řízení a jeho průběh

5.1. Zahájení řízení

Řízení dle EŘDN patří mezi tzv. formulářová řízení, tj. řízení, kdy se procesní podání činí vyplněním vzorových formulářů. Tiskopisy jsou zčásti koncipovány jako zaškrťovací, zčásti je ale bohužel nutno jednotlivé kolonky vyplňovat, což může žalobci vzhledem k tomu, že podání bude činit nejčastěji k soudu v jiném členském státě, a typicky pouze v jazyce tohoto státu, působit jisté jazykové obtíže. Příčinou pro zavedení tiskopisů je snaha o zjednodušení celého procesu, kdy strany nemusí složitě formulovat svá podání a jakkoli je právně zdůvodňovat. Do tiskopisů pouze heslovitě popíší faktický stav věci. K žalobnímu formuláři pak případně přiloží podpůrné důkazní prostředky. Podání žalobního formuláře soudu se děje buď přímým dodáním nebo prostřednictvím pošty či jiných komunikačních prostředků jako jsou fax či elektronická pošta, pokud takovéto prostředky stát soudu přijímá.

Další fází řízení je posouzení soudu, zda nárok spadá do působnosti EŘDN (kritéria byla podrobně rozebrána výše). Jestliže žaloba nespĺňuje podmínky pro řízení dle EŘDN, vyrozumí o této skutečnosti soud žalobce. Pokud v takovém případě žalobce nevezme žalobu zpět, postupuje se v řízení dále, ale již podle procesního práva členského státu, v němž řízení probíhá.

V případě, že žaloba dle názoru soudu neposkytla přiměřené nebo dostatečně jasné informace nebo pokud nebyl žalobní formulář správně vyplněn, umožní soud žalobci tiskopis v soudem stanovené lhůtě doplnit či opravit, poskytnout doplňující informace či vzít žalobu zpět, ale to pouze v případě, kdy se žalobcův nárok nejeví jako zjevně neopodstatněný či žaloba jako nepřípustná. Formulace tohoto ustanovení se nezdá být příliš šťastná, neboť možnost zpětvzetí žaloby je bezesporu dána i v případě neopodstatněného nároku. Podání či zpětvzetí žaloby jsou základními dispozičními právy účastníků, a není je tudíž možno vázat na „umožnění“ soudem.

Zjevná neopodstatněnost nároku či nepřípustnost žaloby se projeví v úspěšnosti žalobce, neboť obé je důvodem pro odmítnutí návrhu. Vedle nich je dalším důvodem pro odmítnutí i to, že žalobce na výzvu soudu nedoplnil či neopravil žalobní formulář ve stanovené lhůtě. Jen pro úplnost uvádím, že v souladu s odst. 13 Preambule EŘDN se pojmy „zjevně neopodstatněný“ a „nepřípustný“ posuzují dle vnitrostátních předpisů.

5.2. Průběh řízení

5.2.1. Ústní jednání

Řízení dle EŘDN je písemným řízením. Ústní jednání má být dle článku 5, odst. 1 nařízeno jen v případě, že to soud pokládá za nutné nebo pokud o to některá ze stran požádá. Žádost o ústní projednání věci ale může být soudem zamítnuta, pokud má soud za to, že s ohledem na okolnosti případu je možno spravedlivý průběh řízení zajistit zjevně i bez ústního jednání. Záleží tedy čistě na soudu, aby zvážil, zda je třeba přítomnost stran k objasnění sporu. Náležitostí zamítnutí takové žádosti je písemné zdůvodnění. Zamítnutí není možno samostatně napadnout.

Toto ustanovení se zdá být jako jedno z nejproblematictějších, neboť na bázi diskrece soudu odejímá účastníkovi možnost veřejného přímého ústního projednání věci, a to i proti jeho vůli. Čl. 96 odst. 2 Ústavy České republiky přitom stanoví, že: „Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně.“ Obdobně uvádí i Listina základních práv a svobod v čl. 38, odst. 2: „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.“ V souvislosti s tím, je nutno odlišit situaci, kdy je z jednání vyloučena veřejnost, s čímž Ústava výslovně počítá (důvody pro vyloučení veřejnosti jsou konkretizovány jednotlivými procesními předpisy), a situací, kdy je vyloučeno jednání jako takové, kdy je tedy straně zamezen přímý ústní kontakt se soudem.

V ohledem na princip veřejnosti se uvádí, že volný přístup veřejnosti (obecenstva) k soudu představuje jednu z garancí nezávislosti, nestrannosti i zákonného postupu soudu, je zábranou tajné, tzv. kabinetní justice, je významným projevem demokraticismu i účinnou formou prevence, zejména v oblasti trestní.⁴⁷ Obdobně je to vyjádřeno i v komentáři k Ústavě a ústavnímu řádu: „Princip veřejnosti soudního řízení, založený na tom, že projednání věci před soudem může být v podstatě kdokoli přítomen, včetně osoby na daném případě nezajímavé, sleduje jednak prvek kontroly činnosti soudů, jednak prvek prevence.“⁴⁸ V obdobném duchu se vyjádřil i JUDr. Varvařovský: „V určitých případech proto pouze fyzická přítomnost veřejnosti či obrazový a zvukový přenos nebo záznam mohou tvořit protiváhu moci soudce „tvořit historii“ průběhu soudního jednání.“⁴⁹

⁴⁷ Winterová, A., a kolektiv Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 2008, str. 72.

⁴⁸ Pavlíček, V. Ústava a ústavní pořádek České republiky, Komentář 2.díl, Práva a svobody, Linde Praha a.s., 2002, str. 311.

⁴⁹ Varvařovský, P. K principu veřejnosti soudního řízení, Právní fórum č. 6/2008, str. 264.

Zásada ústnosti znamená, že podstatné je to, co bylo soudu ústně předneseno. Ač se běžně v praxi odkazuje na učiněná písemná podání, nic to nemění na skutečnosti, že má účastník možnost se ústně od obsahu podání odchýlit. Princip přímosti pak spočívá v tom, že soud je v přímém, osobním styku s účastníky, a souvisí v tomto smyslu s principem ústnosti. Princip přímosti ovšem nelze zaměňovat s právem být přítomen - toto právo každého subjektu je neomezené, není však povinností.⁵⁰

Všechny výše uvedené zásady jsou vedle principu nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, principu zákonného soudu a zákonného soudce a principu rovnosti stran uváděny jako kritéria spravedlivého procesu. Je zřejmé, že k zařazení ustanovení umožňujícího vyloučení ústního jednání do EŘDN došlo pod vlivem snahy o urychlení a zjednodušení celého řízení, nicméně ve světle shora uvedených argumentů se bohužel zdá jako odporující ústavním pravidlům. Domnívám se, že tento můj postoj dokládá i §115a OSŘ, který upravuje podmínky pro projednání věci bez jednání: „K projednání věci samé není třeba nařizovat jednání, jestliže ve věci lze rozhodnout jen na základě účastníky předložených listinných důkazů a účastníci se *práva účasti na projednání věci vzdali, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí.*“

Vzhledem k tomu, že všechny tyto principy mohou být na bázi uvážení vyloučeny rozhodnutím soudu, a to bez možnosti samostatného napadnutí takového rozhodnutí, je na pováženou, zda v takovém případě bude možno hovořit o spravedlivém procesu. Závažnost tohoto ustanovení ještě umocňuje otázka vykonatelnosti rozhodnutí. Rozhodnutí dosažené postupem dle EŘDN je totiž vykonatelné bez ohledu na jakýkoli možný opravný prostředek. Jistou pojistkou jsou ovšem v čl. 18 stanovené minimální normy pro přezkum rozhodnutí (vztahující se v zásadě k právu žalovaného být slyšen), které mohou být spolu s napadením rozhodnutí opravnými prostředky (jsou-li členskými státy připuštěny) důvodem pro zastavení nebo omezení výkonu rozhodnutí (čl 23 EŘDN).

Lze shrnout, že EŘDN se tak zásadním způsobem odklání od principů, které jsou civilnímu procesu v České republice vlastní. Střet ústavních pravidel s evropským právem bude v praxi pravděpodobně řešen tak, že v případě žádosti jedné ze stran o ústní projednání bude toto soudem nařízeno. V případě, že žádná ze stran takovou žádost nevznese a soud dospěje k závěru, že předložené dokumenty jsou postačujícím podkladem pro rozhodnutí, je

⁵⁰ Winterová, A., a kolektiv Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 2008, str. 73.

možno vyjít z domněnky, že obě strany svým mlčením s takovou formou projednání věci souhlasí.

Jiným řešením uvedeného problému je možnost konat ústní jednání prostřednictvím videokonference nebo pomocí jiných komunikačních technologií, což EŘDN výslovně umožňuje v čl. 8. Tato možnost je ovšem realizovatelná pouze za podmínky, že soud i účastníci mají takové technické vybavení k dispozici.

5.2.2. Další průběh řízení

Do 14 dnů od přijetí žalobního formuláře jej musí soud spolu s připojenými dokumenty odeslat žalovanému. Žalovaný pak má odpovědět do 30 dnů od doručení. Pro jeho odpověď je k dispozici opět speciální tiskopis, případně lze užít jakýkoli jiný vhodný způsob. Odpověď žalovaného je soudem do 14 dnů od obdržení zaslána žalobci. V případě, že žalovaný uplatňuje vůči žalobci vzájemný nárok, má žalobce pro své vyjádření stanovenou lhůtu 30 dnů od doručení.

5.2.3. Dokazování

Dokazování se dle EŘDN řídí zásadou, že soud má použít nejjednodušší a nejméně náročný způsob dokazování. Soud je zde tedy významně upozorněn na zachování ekonomické únosnosti řízení o drobných nárocích. Neznamená to ovšem bezesporu, že by soud kvůli úspornosti řízení neměl objasnit podstatu věci.

Způsob a rozsah dokazování, které je nezbytné pro vydání rozhodnutí, určí soud v rámci platných pravidel přípustnosti důkazu. Přípustnost důkazu se vzhledem k chybějící úpravě v EŘDN bude řídit procesním právem státu soudu. Za nepřipustné důkazy jsou obecně považovány takové, které byly pořízeny v rozporu s právními předpisy nebo jejichž opatřením došlo k zásahu či k porušení práv jiné osoby. Jisté omezení obsahuje i §124 OSŘ, který stanoví podmínky dokazování v případě povinnosti zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích nebo jiné zákonem stanovené či státem uznávané povinnosti mlčenlivosti.

EŘDN uvádí některé základní důkazní prostředky, které mohou být v řízení použity. Provést důkaz znaleckým posudkem nebo výpovědí svědků je možné ovšem pouze v případě, kdy je to nutné pro vydání rozhodnutí, přičemž soud musí v takové situaci brát v úvahu náklady těchto důkazních prostředků. Soud dle EŘDN může připustit dokazování

prostřednictvím písemných výpovědí svědků, znalců nebo stran. Rovněž je možné provádět dokazování prostřednictvím videokonference či jiných komunikačních technologií.

Provádění a především hodnocení jednotlivých důkazů se vzhledem k neúplné úpravě v EŘDN bude z velké části řídit OSŘ. Znamená to tedy, že soud kromě v EŘDN výslovně uvedených důkazních prostředků může užít i jiné, neboť v souladu s §125 OSŘ mohou za důkaz sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Důkazy bude soud hodnotit podle své úvahy, a to každý jednotlivě a zároveň všechny v jejich vzájemné souvislosti, při respektování pravidel o důkazu opaku (§133), pravdivosti obsahu veřejných listin (§134), vázanosti jiným rozhodnutím (§135) a dalšími v OSŘ obsaženými ustanoveními. To vše se ale bude dít s ohledem na povinnost soudu užít nejjednodušší a nejméně náročný způsob dokazování, jak bylo uvedeno výše.

5.2.4. Ukončení řízení

Ukončení řízení je časově limitováno. V optimálním případě by soud měl vydat rozhodnutí již ve lhůtě 30 dní od obdržení odpovědi žalovaného, případně žalobce, vznesl-li žalovaný vzájemnou žalobu. EŘDN ale počítá s okolnostmi, pro které tuto lhůtu není možno dodržet. Jedná se o případy, kdy

- soud si ve stanovené lhůtě, která ovšem nesmí překročit 30 dní, vyžádá od stran další informace týkající se nároku, nebo
- provede dokazování, či
- předvolá strany k ústnímu jednání, které se má konat do 30 dnů od předvolání.

V takovém případě pak soud vydá rozhodnutí ve lhůtě 30 dní od ústního jednání nebo od okamžiku obdržení všech potřebných informací.

Nesmírně zajímavé ustanovení se nachází v čl. 7, odst. 3. To imperativním způsobem („soud vydá“) určuje povinnost soudu vydat rozhodnutí ve věci v případě, že neobdrží ve stanovených lhůtách odpověď od příslušné strany. Přirozeně se zde nabízí srovnání s institutem rozsudku pro zmeškání. Pro srovnání uvedu znění §153b OSŘ: „Zmešká-li žalovaný, kterému byly řádně doručeny do jeho vlastních rukou žaloba a předvolání k jednání ... a který byl o následcích nedostavení se poučen, bez důvodné a včasné omluvy první jednání, které se ve věci konalo, a navrhne-li to žalobce, který se dostavil k jednání, pokládají se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech týkajících se sporu za

nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání.“ Obojí je možno pokládat za jistou sankci za neodůvodněné průtahy řízení způsobené jednou ze stran.⁵¹ Ovšem tím podobnost obou institutů končí. Základní rozdíl mezi těmito ustanoveními spočívá v tom, že rozsudek pro zmeškání je založen na domněnce, že tvrzení žalobce o skutkových okolnostech jsou nesporná. Jinými slovy nedostavení se k jednání může mít na základě návrhu žalobce za následek uznání skutkového obsahu žaloby za pravdivý. Tato okolnost se pak následně projevuje i v odvolacích důvodech, kterými mohou být pouze zmatečnost a nesplnění předpokladů pro vydání takového rozhodnutí.

Naproti tomu EŘDN pouze stanoví, že soud po marném uplynutí lhůty vydá rozhodnutí. EŘDN tedy nekonstituuje žádnou domněnku pravdivosti skutkových okolností vylíčených v žalobě. Na rozdíl od OSŘ počítá EŘDN i s možností, že se s odpovědí na vzájemnou žalobu opozdí sám žalobce. V takovém případě tedy může být výsledek řízení dle EŘDN příznivý pro žalovaného, zatímco u rozsudku pro zmeškání je taková situace naprosto vyloučena. Ať již prvoinstanční řízení dle EŘDN skončí jakkoli, není opozdivší se strana v případném odvolacím řízení co do odvolacích důvodů nijak omezena.

Zjevnou odlišností mezi oběma ustanoveními je i to, že zatímco u rozsudku pro zmeškání je promeškáváno jednání, v případě EŘDN nebyla včas odeslána písemná odpověď dané strany.

Jistým rozdílem je i to, že pro vydání rozsudku dle OSŘ je nezbytný návrh druhé strany, žalobce, zatímco dle EŘDN soud postupuje ex officio po uplynutí lhůty pro odpověď. Tento postup se zdá být poněkud příkrý ke straně, která neodpověděla včas, (ač má tato možnost posléze požádat o přezkum takového rozhodnutí) neboť rozhodnutí vydané dle EŘDN je okamžitě vykonatelné bez ohledu na jakýkoli opravný prostředek. Je ovšem nutno si uvědomit, že smyslem EŘDN je právě rychlé, dalo by se říci svižné projednání drobného sporu.

5.2.5. Náklady řízení

Náklady nese v souladu s čl. 16 EŘDN strana, která neměla ve věci úspěch. Toto hlavní pravidlo je ovšem doplněno dodatkem, dle kterého soud straně, ač měla úspěch ve věci, nepřizná náhradu nákladů v rozsahu, v němž nebyly nutně vynaložené nebo nebyly přiměřené ve vztahu k nároku. Obdobně uvádí OSŘ v § 142: „Účastníku, který měl ve věci

⁵¹ Winterová, A., a kolektiv Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 2008, str. 464.

plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl.“ V obou citovaných ustanoveních je tedy podmínkou přiznání nákladů jednak úspěšnost ve věci a jednak kritérium potřebnosti, nutnosti jejich vynaložení. EŘDN ještě navíc uvádí podmínku přiměřenosti ve vztahu k nároku.

Otázka nákladů řízení je ovšem komplikovanější, neboť ne všechny členské státy znají stejné kategorie nákladů, jaké jsou v České republice. Pro srovnání uvádím citaci ze žalobního formuláře: „...Vezměte prosím na vědomí, že pravidla týkající se náhrady nákladů přiznávané soudy, se v jednotlivých členských státech liší. Podrobnosti o kategoriích nákladů v jednotlivých členských státech naleznete na internetové stránce Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci (<http://ec.europa.eu/civiljustice>).“⁵² Žalobce by se tudíž dopředu měl ujistit, zda daný stát příslušné náklady přiznává a zvážit, nakolik by se mu mohlo vymáhání jeho drobné pohledávky (ne)vyplatit.

6. Opravné prostředky, vykonatelnost rozhodnutí, minimální normy pro přezkum rozhodnutí

6.1. Opravné prostředky

Řízení dle EŘDN může a nemusí být vícestupňové, v tomto ohledu je dána pravomoc členských států určit, zda proti rozhodnutí vydanému dle EŘDN jejich procesní právo připouští opravné prostředky. Na stránkách Evropského soudního atlasu ve věcech občanských byla zveřejněna informace, že Česká republika připouští jako opravný prostředek odvolání, jež je nutno podat do 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení rozhodnutí. V dalším je zde odkázáno na §201 až §226 OSŘ.

V návaznosti na uvedené paragrafy není bezesporu bez zajímavosti zejména § 206 OSŘ, který upravuje otázku nabytí právní moci rozhodnutí, resp. stanoví, že pokud bylo odvolání podáno oprávněnou osobou a včas, nenabývá rozhodnutí právní moci, dokud o odvolání pravomocně nerozhodne odvolací soud. Zde je nutno dát do souvislosti čl. 15 EŘDN, který uvádí, že rozhodnutí je vykonatelné bez ohledu na jakýkoli možný opravný prostředek.

⁵²http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_form1_cs.jsp?countrySession=16&txtPageBack=s_c_filling_cz_cs.htm.

Jedná se tedy o případ, kdy by rozhodnutí bylo případně vykonatelné, ač ještě nenabylo právní moci. Z pohledu českého práva se pravděpodobně jedná o jakousi novou obligatorní formu předběžné vykonatelnosti (vedle rozsudků odsuzujících k plnění výživného nebo pracovní odměny a rozsudků odsuzujících k navrácení dítěte - §162, odst. 1, OSŘ). S ohledem na §160, odst. 4 OSŘ by tedy měl soud tomu, kdo má plnit, určit v rozhodnutí lhůtu k plnění, počínající doručením.

V souvislosti s možností napadení rozhodnutí odvoláním, resp. opravným prostředkem, je ale v čl. 15 odst. 2 EŘDN v návaznosti na čl. 23 EŘDN předvídána možnost zastavení nebo omezení případně nařízeného výkonu rozhodnutí (podrobněji viz níže). Jinými slovy, rozhodnutí může být vykonatelné, a lze tedy přistoupit k výkonu rozhodnutí, ač není ještě pravomocné, nicméně z důvodu napadení rozhodnutí opravnými prostředky je možné tento výkon omezit či dokonce zastavit.

Zároveň by bylo vhodné zmínit, že odvolání není přípustné proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 2,000 Kč, přičemž k příslušenství pohledávky se v tomto případě nepřihlíží (§202, odst. 2 OSŘ). Novelou OSŘ účinnou od 1.7.2009 by tato hranice měla být zvýšena na 10,000 Kč.

Stanovená 15denní lhůta pro podání odvolání počíná dnem doručení rozhodnutí, přičemž den, kdy bylo rozhodnutí účastníkovi doručeno se do této lhůty nezapočítává. Svou povahou je to lhůta procesní - k jejímu dodržení tedy postačuje, je-li odvolání v poslední den podáno k poštovní přepravě⁵³.

6.2. Vykonatelnost rozhodnutí

Otázka vykonatelnosti rozhodnutí vydaného dle EŘDN již byla zmíněna výše. Snad by bylo vhodné jen zopakovat, že rozhodnutí je dle čl. 15 EŘDN vykonatelné bez ohledu na jakýkoli možný opravný prostředek. Rozhodnutí se tudíž stává přímo vynutitelné prostřednictvím státní moci nebo pod její kontrolou, a to bez ohledu na právní moc takového rozhodnutí. Zároveň je zde stanoveno, že se nevyžaduje složení jistoty.

Cílem této úpravy je co možná nejvíce usnadnit vymáhání drobných nároků a celý proces tak co nejvíce urychlit. Jak už tomu ale v právu bývá, i zde jsou předvíhány určité

⁵³ Winterová, A., a kolektiv Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 2008, str. 468.

výjimky. Ty jsou obsaženy v druhém odstavci čl. 15, který odkazuje na užití čl. 23 EŘDN i v případě, kdy má být rozhodnutí vykonáno v tom členském státě, v němž bylo vydáno. Zmíněný čl. 23 upravuje možnost zastavení nebo omezení výkonu rozhodnutí, pokud strana napadla rozhodnutí vydané v rámci evropského řízení o drobných nárocích nebo možnost takového napadení trvá, případně pokud žádá o přezkum tohoto rozhodnutí z hlediska dodržení minimálních norem (podrobněji viz. níže).

6.3. Minimální normy pro přezkum rozhodnutí

Minimální normy pro přezkum rozhodnutí jsou institutem upraveným v EŘDN komplexně. Jeho smyslem je zajištění práv žalované strany, proto je to pouze žalovaný, kdo je schopen svou žádostí přezkumné řízení vyvolat. Žádost o přezkum rozhodnutí vydaného v rámci EŘDN podává u příslušného soudu členského státu, v němž bylo rozhodnutí vydáno. Důvodem pro zahájení takového řízení může být situace, kdy:

a)

- žalovanému byly žalobní formulář nebo předvolání k ústnímu jednání doručeny způsobem bez dokladu o přijetí žalovaným osobně podle čl. 14 nařízení (ES) č. 805/2004 a
- doručení nebylo uskutečněno dostatečně včas, aby mohl připravit svou obhajobu, a to bez jakéhokoli zavinění z jeho strany

nebo

b) žalovaný nemohl popřít nárok z důvodu vyšší moci nebo mimořádných okolností, které nezavinil,

pokud v obou případech jedná neprodleně.

Výsledek přezkumného řízení závisí na tom, zda soud shledá, že je dán některý z výše uvedených důvodů a že je tudíž přezkum oprávněný. Pokud soud přezkum odmítne, zůstává rozhodnutí vydané dle EŘDN v platnosti. V opačném případě, tedy bude-li přezkum shledán oprávněným, bude příslušné rozhodnutí neplatným od počátku.

Jistý problém tu ale představuje podmínka, která je shodná pro oba dva důvody přezkumu, tj. neprodlené, okamžité jednání žalovaného.⁵⁴ S ohledem na neurčitost tohoto pojmu by mohlo dojít k rozdílným závěrům o oprávněnosti, resp. splnění podmínek pro přezkoumání rozhodnutí, a tím i k různosti výsledků řízení u jednotlivých soudů.

⁵⁴ Knapová, J. K evropskému řízení o drobných nárocích, Právní zpravodaj, srpen 2007, str. 12.

7. Uznání a výkon rozhodnutí

7.1. Obecně

Výkon pravomoci soudů, zvláště pak vydávání rozhodnutí je projevem státní svrchovanosti. Proto také uznávání cizích rozhodnutí a jejich následný výkon, tj. použití státního donucení proti osobám či jejich majetku na základě aktu cizího státu, nejsou na území jiného státu snadné a jsou vázány na splnění řady podmínek.⁵⁵

Uznáním rozhodnutí se rozumí přiznání stejných právních účinků cizímu rozhodnutí, jaké má rozhodnutí tuzemské. Výkonem rozhodnutí je pak přinucení osoby, které je cizím rozhodnutím uložena určitá povinnost, k splnění této povinnosti. Co se vzájemného vztahu těchto dvou institutů týče, je uznání cizího rozhodnutí podmínkou přistoupení k jeho výkonu. Tím, že je výkon nařízen, přihlíží se k cizímu rozhodnutí, jako by šlo o české rozhodnutí, a tím se uznává.⁵⁶

Jak již bylo uvedeno výše, je mnohdy výkon rozhodnutí vázán na splnění dalších podmínek. Nejčastěji se jedná o tzv. exequatur, neboli prohlášení vykonatelnosti. V zásadě jde o rozhodnutí, jímž soud státu, v němž je o výkon rozhodnutí žádáno, tento výkon prohlásí za přípustný. Je tedy možno v řízení o uznání a výkonu cizího rozhodnutí rozlišit tři fáze:

1. uznání rozhodnutí;
2. prohlášení vykonatelnosti;
3. výkon samotný.

Problematika uznání a výkonu rozhodnutí je v současné době upravena na třech úrovních - národní, mezinárodní a pro členy Evropských společenství na úrovni komunitární. Právě s ohledem na posledně zmiňovanou úroveň byla přijata nová úprava do zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, nazvaná „Zvláštní ustanovení o uznání a výkonu některých cizích rozhodnutí“. Tento oddíl se užije vždy, když se jedná o řízení o uznání a výkonu cizích rozhodnutí, v nichž se postupuje podle předpisu Evropských společenství. V zásadě odlišuje dva způsoby uznávání a výkonu rozhodnutí. Jednak obsahuje

⁵⁵ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň, 2008, str.410.

⁵⁶ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Brno-Plzeň, 2008, str. 410.

obecné ustanovení - §68b a §68c ZMPS, dle nichž podléhají taková rozhodnutí povinnosti prohlášení vykonatelnosti, a jednak upravuje samostatně rozhodnutí, která byla potvrzena jako evropský exekuční titul. Pro posledně zmiňovaná rozhodnutí není naopak prohlášení vykonatelnosti nutné. Toto ustanovení ZMPS se jeví jako nadbytečné, neboť v zásadě opakuje text přímo použitelného nařízení o EET. Zákodárce byl ovšem patrně veden dobrým úmyslem, tj. usnadnit soudům postup v těchto případech jednoznačným ustanovením.⁵⁷

Obecně lze tedy říci, že v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého je typický princip automatického uznávání rozhodnutí, tzn. soud nebo jiný orgán k rozhodnutí jednoduše přihlédne⁵⁸. U některých rozhodnutí je ale jejich výkon podmíněn prohlášením vykonatelnosti, neboli tzv. exequatur. Právě tento jakýsi mezistupeň mezi uznáním a výkonem rozhodnutí bývá kritizován jako z hlediska českého práva „krok zpět“. České soudy totiž, až na jisté výjimky v oblasti rodinných věcí, při uznávání rozhodnutí postupovaly tak, že k němu fakticky přihlédly. Zavedením prohlášení vykonatelnosti se tak řízení stalo poněkud formálnější a procesně náročnějším.

7.2. Uznání a výkon rozhodnutí vydaných dle EŘDN

7.2.1. Uznání a výkon rozhodnutí

Rozhodnutí vydaná dle EŘDN jsou dle čl. 20 EŘDN automaticky uznávána ve všech členských státech a zároveň k nařízení výkonu rozhodnutí na jejich základě není nutné prohlášení vykonatelnosti. Uznání rozhodnutí vydaného dle EŘDN není nijak napadnutelné. Toto ustanovení se nezdá být právě šťastným, neboť s ohledem na něj nelze uznání odepřít ani pro rozpor s veřejným pořádkem. Jediným způsobem, jak lze výkonu zabránit, je tedy možnost jeho zamítnutí pro neslučitelnost tohoto rozhodnutí s rozhodnutím dřívějším v téže věci, tj. námitka rei iudicatae obsažená v čl. 22.

Na žádost některé ze stran vyhotoví soud osvědčení o rozhodnutí. Toto osvědčení musí být posléze předloženo, aby mohlo dojít k výkonu rozhodnutí (je nezbytným dokladem

⁵⁷ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, C.H.Beck, Praha, 2008, str. 349.

⁵⁸ Bohúňová, P., Kapitán, Z. Systém uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, Právní fórum 6/2008, str. 230.

při žádosti o nařízení výkonu rozhodnutí). Soud je vyhotoví na formuláři D, a to bez dalších nákladů.

V této úpravě režimu uznání a výkonu rozhodnutí se zřetelně projevuje snaha o co možná nejméně komplikovanou cestu pro věřitele, jak dosáhnout vymožení své pohledávky. Zařazení těchto ustanovení do Nařízení je exemplární ukázkou projevu vzájemné důvěry členských států v řádné soudnictví v každém z nich.

7.2.2. Vykonávací řízení

Vykonávací řízení samé se řídí právem členského státu výkonu. EŘDN v této souvislosti stanovuje zákaz jakékoli diskriminace rozhodnutí, jehož bylo na jeho základě dosaženo. Jinými slovy nařizuje, aby toto rozhodnutí bylo vykonáno je za stejných podmínek jako rozhodnutí vydané v členském státě výkonu. V souladu s čl. 21, odst. 3 EŘDN se od strany, která žádá o výkon rozhodnutí v jiném členském státě, nesmí požadovat, aby měla ve státě výkonu pověřeného zástupce či poštovní adresu. Dále po ní nesmí být požadováno z důvodu, že je cizím státním příslušníkem nebo proto, že nemá bydliště ani jiný druh pobytu ve státě výkonu, složení jistoty, kauce či vkladu.

Strana žádající o provedení výkonu musí předložit pouze následující dokumenty:

- kopii rozhodnutí a
- kopii osvědčení o rozhodnutí s případným překladem do úředního jazyka členského státu výkonu.

7.2.3. Zamítnutí výkonu rozhodnutí

Rozhodnutí vydané dle EŘDN nesmí být v žádném případě přezkoumáváno ve věci samé. Výkon rozhodnutí může být zamítnut jedině z důvodu uvedeného v čl. 22 EŘDN, tj. z důvodu překážky věci rozsouzené. Jedná se o případ, kdy rozhodnutí vydané v rámci EŘDN je neslučitelné s dřívějším rozhodnutím vydaným v kterémkoli členském státě nebo ve třetí zemi, pokud jsou kumulativně splněny následující podmínky:

- dřívější rozhodnutí se týkalo téže věci mezi stejnými stranami a
- dřívější rozhodnutí bylo vydáno v členském státě výkonu nebo v něm splňuje podmínky pro uznání a
- proti neslučitelnosti těchto dvou rozhodnutí nebyla a nemohla být vznesena námitka při soudním řízení, v němž bylo rozhodnutí dle EŘDN vydáno.

7.2.4. Zastavení nebo omezení výkonu rozhodnutí

Domnívám se, že překážka věci rozsouzené se nebude v řízeních příliš často vyskytovat, a tak je procesní obrana povinného proti výkonu prvoinstančního rozhodnutí dána primárně v souvislosti s napadením rozhodnutí v odvolacím řízení (možností jeho napadení, tj neuplynutí lhůty k podání opravného prostředku) či v návaznosti na jeho žádost o přezkum rozhodnutí podle čl. 18 EŘDN. Za těchto podmínek může osoba, proti níž výkon rozhodnutí směřuje, podat návrh soudu či jinému orgánu v členském státě výkonu na:

- omezení vykonávacího řízení na ochranná opatření či
- podmínění výkonu složením jistoty či
- zastavení vykonávacího řízení.

Tato obrana proti výkonu rozhodnutí má ovšem pouze dočasný charakter - trvá jen do okamžiku skončení řízení o opravném prostředku či do skončení přezkumného řízení a ve svém důsledku tedy nemusí výkonu rozhodnutí vůbec zabránit. Mnohdy bude ale pro dlužníka výhodné, pokud exekuci alespoň oddálí, nebo její důsledky částečně omezí. Soud by tedy měl při rozhodování, zda především poslednímu z uvedených návrhů vyhoví, vždy zvažovat oprávněné zájmy obou stran sporu.

III. Srovnání institutů evropského mezinárodního civilního procesního práva

V rámci evropského mezinárodního civilního procesního práva se věřiteli nabízí vícero instrumentů, jež může použít k vymození své pohledávky. Tyto nástroje, ač mají všechny podobu nařízení, se nicméně liší jak oblastí regulace, resp. otázkami, které upravují, tak i případně vymezením věcné působnosti, svým procesním režimem, stejně tak jako možnostmi uznání a výkonu rozhodnutí, jehož bylo na jejich základě dosaženo. V této kapitole se soustředím na tři z nich a srovnám jejich použití s Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích. Předpisy, se kterými jej budu porovnávat jsou:

- Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech,
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky, a
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu.

Před tím, než začnu s vlastním srovnáním, bych ovšem měla říci, že společným rysem všech těchto nástrojů je to, že jejich použití přichází do úvahy v okamžiku, kdy věřiteli nezbývá jiné cesty, jak se domoci uspokojení svého nároku. Jinými slovy se dlužník např. již dostal do prodlení a jedinou cestou, jak jej donutit k plnění, je prostřednictvím žaloby u soudu a následného výkonu rozhodnutí. Já osobně jsem velkým příznivcem preventivních opatření. Narážím tím na otázku zajišťovacích prostředků, jež se věřiteli nabízí a jež jsou schopny zabránit většině budoucích sporů. Jedná se zejména o zástavní právo, ze závazkově právních institutů je třeba jmenovat ručení, bankovní záruku a akreditiv. Všechny tyto nástroje zvyšují pravděpodobnost řádného a včasného splacení všech závazků dlužníkem (či jinou osobou) a vedou k hladšímu průběhu obchodních vztahů, které nejsou omezovány platební neschopností obchodních partnerů.

Ač tedy nařízení v rámci evropského mezinárodního práva soukromého nabízejí věřiteli účinné možnosti jak v přeshraničních případech dosáhnout vykonatelného titulu a následného výkonu rozhodnutí, domnívám se, že opatrnosti nikdy nezbyvá a věřitel by se měl snažit získat co nejstabilnější pozici již v okamžiku uzavření závazku.

1. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen Nařízení Brusel I), je v současné době jedním z nejpoužívanějších předpisů v oblasti mezinárodního civilního procesního práva. Toto Nařízení je nástupcem Bruselské úmluvy o příslušnosti a uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Ač je tato úmluva již historií, judikatura k ní se vztahující hraje dodnes v oblasti mezinárodního práva soukromého svou nezastupitelnou roli, a to zejména v otázce výkladu pojmu občanské a obchodní věci, jakožto základní podmínky aplikace nařízení spadajících do oblasti soudní spolupráce v občanských věcech.

1.1. Podstatné rysy Nařízení Brusel I.

Nařízení Brusel I upravuje dvě základní otázky:

- určení soudu příslušného k projednání věci v přeshraničních případech a
- oblast uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí.⁵⁹

O první oblasti bylo již pojednáno v 3 kapitole, II. části, dovoluji si tedy pouze odkázat na výklad tam podaný.

Co se uznání a výkonu rozhodnutí týče, lze obecně uvést, že režim zavedený Nařízením Brusel I je dosti liberální, a to zejména s ohledem na omezený výčet důvodů, pro

⁵⁹ Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních-Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, Charakteristika, vztah k jiným normám, rozsah, působnost, Právní fórum č. 3/2005, str. 82.

keré lze odepřít uznání cizího rozhodnutí (ve srovnání se ZMPS chybí podmínka zachování vzájemnosti). Pod pojmem rozhodnutí je dle čl. 32 Nařízení Brusel I nutno rozumět nejen rozsudek, ale i usnesení, příkaz nebo nařízení výkonu rozhodnutí. Základním principem vztahujícím se k uznání rozhodnutí je, že rozhodnutí vydaná v některém členském státě jsou v ostatních členských státech uznávána, aniž je vyžadováno zvláštní řízení, tj. rozhodnutí jsou uznávána automaticky. Cizí rozhodnutí nesmí být v žádném případě přezkoumávána ve věci samé. Důvody, pro které je možno uznání odepřít jsou:

- uznání rozhodnutí je zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá;
- žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost;
- rozhodnutí je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v řízení mezi týmiž stranami v členském státě, v němž se o uznání žádá a
- je-li rozhodnutí neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi v řízení mezi týmiž stranami a pro tentýž nárok, pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro uznání v členském státě, v němž se o uznání žádá.

Nařízení rovněž uvádí jako důvod pro odepření uznání rozhodnutí porušení některých ustanovení o mezinárodní příslušnosti v něm obsažených.

Výkon rozhodnutí je v režimu Nařízení Brusel I vázán na prohlášení vykonatelnosti, tzv. exequatur. Rozhodnutí vydané v jednom členském státě bude vykonáno v jiném až po té, co zde bylo na návrh zúčastněné strany prohlášeno za vykonatelné. Řízení o prohlášení vykonatelnosti je řízením dvoustupňovým. V prvním stupni je návrh přezkoumáván pouze z formálního hlediska, teprve v řízení o opravném prostředku se soud zabývá tím, zda nejsou dány důvody pro odepření uznání rozhodnutí.

Nařízení upravuje specifický režim pro veřejné listiny a soudní smíry. Veřejné listiny, které jsou vykonatelné v některém členském státě, se na návrh prohlásí za vykonatelné

v jiném členském státě obdobně jako rozhodnutí. Zamítnutí nebo zrušení prohlášení vykonatelnosti v rámci řízení o opravném prostředku je možné pouze pro zjevný rozpor výkonu rozhodnutí s veřejným pořádkem. Soudem schválený smír je vykonatelný za stejných podmínek jako veřejné listiny.

1.2. Srovnání Nařízení Brusel I a EŘDN

Nařízení Brusel I není ve srovnání s EŘDN úpravou evropského civilního řízení, ale jak již bylo uvedeno, reguluje pouze otázky určení mezinárodní příslušnosti a režim uznání a výkonu rozhodnutí. Vzhledem k tomu, EŘDN neobsahuje samostatná pravidla pro určení soudní příslušnosti, bude soud příslušný k projednání věci určován na základě Nařízení Brusel I. V tomto směru tedy plní Nařízení Brusel I ve vztahu k EŘDN nezastupitelnou funkci. Vzhledem k chybějící úpravě pravidel pro určení mezinárodní soudní příslušnosti v EŘDN logicky není možné v této části obě nařízení srovnávat. Možnost porovnání těchto instrumentů se tak nabízí pouze v souvislosti s uznáním a výkonem rozhodnutí.

Věcná působnost se u obou nařízení prakticky shoduje. Rozdíl spočívá ale v tom, že Nařízení Brusel I zahrnuje oproti EŘDN i věci pracovního práva, otázky výživného a do jeho působnosti spadají i otázky týkající se nájmu nemovitostí. Rozsah věcné působnosti je tedy u Nařízení Brusel I širší. Rozdíl spočívá samozřejmě i v tom, že použití EŘDN, tj. i jeho režimu uznání a výkonu rozhodnutí, je limitováno výší nároku, která smí činit pouze 2000 EUR. Naproti tomu u Nařízení Brusel I žádné finanční omezení nároku nenalezneme.

Co se samotného režimu uznání a výkonu rozhodnutí týče, je možno říci, že EŘDN obsahuje úpravu znatelně výhodnější. Jednak proto, že na rozdíl od Nařízení Brusel I nevyžaduje prohlášení vykonatelnosti, a jednak neobsahuje důvody, pro které je možno uznání rozhodnutí odepřít (viz výše). EŘDN uvádí pouze jediný důvod pro zamítnutí výkonu rozhodnutí, a to neslučitelnost tohoto rozhodnutí s rozhodnutím dřívějším. Odlišností je rovněž to, že vykonatelnost soudního rozhodnutí dosaženého dle EŘDN poskytují soudy ve státě, v němž došlo k vydání rozhodnutí. Naproti tomu u Nařízení Brusel I propůjčují vykonatelnost cizím rozhodnutím až soudy ve státě výkonu rozhodnutí.

Ke vztahu těchto dvou komunitárních nástrojů je možno uvést ještě to, že Nařízení Brusel I je možno shodně s EŘDN použít pouze na vztahy obsahující mezinárodní prvek, tj. na přeshraniční případy. Otázka určení bydliště, jakožto základního kritéria pro stanovení, zda se jedná o přeshraniční případ, vychází u EŘDN právě z čl. 59 a 60 Nařízení Brusel I.

2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

Dalším nástrojem, který se snaží zjednodušit věřiteli přístup ke spravedlnosti v přeshraničních případech, je evropský exekuční titul pro nesporné nároky (dále jen EET). Jeho historické počátky spatřujeme na zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999, kde došlo k přijetí zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí, jakožto základního kamene pro vytvoření skutečného soudního prostoru. A právě v otázce uznávání a výkonu rozhodnutí plní toto Nařízení klíčovou roli, neboť rozhodnutí potvrzená jako EET budou vykonána bez mezitímních opatření přijatých před výkonem v členském státě, v němž věřitel o výkon žádá. Věřitel se tedy použitím EET vyhne procesu uznávání a prohlášení vykonatelnosti exekučního titulu soudem členského státu provádějícího výkon rozhodnutí.⁶⁰

2.1. Podstatné rysy EET

Klíčovým pro toto Nařízení je pojem nesporný nárok, neboť pouze pro takové nároky připadá aplikace Nařízení v úvahu. V návaznosti na odrážku 6 Preambule Nařízení se jedná o jakoukoli situaci, kdy dlužník prokazatelně nepopírá existenci ani výši peněžního nároku, a v nichž má věřitel proti dlužníkovi buď soudní rozhodnutí, nebo vykonatelný dokument, který vyžaduje výslovný souhlas dlužníka, a to ať už se jedná o soudní smír nebo úřední listinu. Tato nespornost nároku je konkrétně upravena v čl. 3 následujícím způsobem: Nárok je nesporný, pokud:

⁶⁰ Pavlová, B., Doležel, V., Evropský justiční prostor ve věcech civilních-Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky; Návrh nařízení o evropském platebním rozkazu, Právní fórum č. 1, 2006, str. 1.

- s ním dlužník výslovně souhlasil tím, že jej uznal, nebo prostřednictvím smíru, který byl schválen soudem;
- dlužník proti nároku nikdy v průběhu řízení nevznesl žádné námítky, nebo
- dlužník se soudního jednání neúčastnil, pokud takové jednání v souladu s právem členského státu, v němž bylo vydáno rozhodnutí, znamená konkludentní souhlas s nárokem nebo skutečnostmi tvrzenými věřitelem, nebo
- pokud jej dlužník výslovně uznal v úřední listině.

Nařízení se vztahuje rovněž na rozhodnutí vydaná po podání opravného prostředku proti rozhodnutím, která byla potvrzena jako EET.

Pokud tedy bylo dosaženo rozhodnutí, jež bylo následně potvrzeno jako EET, je takovéto rozhodnutí uznáváno a vykonáváno v ostatních členských státech, aniž by bylo zapotřebí prohlášení vykonatelnosti, resp. doložky vykonatelnosti, a aniž by bylo možno proti uznání podat protest.

Nařízení stanoví v čl. 6 podmínky pro potvrzení EET. Potvrzení se děje zásadně na základě žádosti, jejíž podání není nijak časově limitováno. Vedle toho, že rozhodnutí musí být vykonatelné ve státě, v němž bylo vydáno, stanoví Nařízení i řadu dalších, a nutno říci dosti přísných podmínek. Ty mají zajistit, aby jako EET byla potvrzena rozhodnutí skutečně pouze v odůvodněných případech.⁶¹ Nařízení poskytuje v této souvislosti zvýšenou ochranu dlužníkovi, který je spotřebitelem, neboť stanoví, že rozhodnutí může být v takovém případě vydáno pouze v tom členském státě, kde má dlužník bydliště.

Proti vydání potvrzení EET obecně nelze podat opravný prostředek. Jedinou možností, jak se vydání EET bránit, je žádost o opravu nebo žádost o zrušení potvrzení EET. Žádost o opravu je možno zdůvodnit pouze věcnou chybou nesrovnalosti mezi rozhodnutím a potvrzením. Ke zrušení potvrzení EET dojde pouze, pokud toto potvrzení bylo uděleno zřejmě nenáležitě s ohledem na požadavky stanovené v Nařízení.

⁶¹ Pauknerová, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008, str. 349.

2.2. Srovnání EET s EŘDN

Na rozdíl od EŘDN se v případě EET nejedná o samostatnou úpravu řízení, ale pouze o regulaci oblasti uznání a výkonu rozhodnutí. V zásadě lze říci, že se EET nabízí spíše jako alternativní varianta k Nařízení Brusel I, s tím, že pro určitou vymezenou oblast nároků, tj. nesporných, umožňuje snazší režim uznání a výkonu rozhodnutí. Pokud je totiž rozhodnutí potvrzeno jako EET, odpadá podmínka prohlášení vykonatelnosti. Ve srovnání s Nařízením Brusel I navíc Nařízení o EET obsahuje výrazně méně možností pro odepření výkonu rozhodnutí. A ještě v jedné věci se EET od Nařízení Brusel I liší, totiž v tom, že vykonatelnost cizím soudním rozhodnutím potvrzeným jako EET nadále nepropůjčují vnitrostátní soudy ve státě výkonu rozhodnutí, ale příslušné soudy ve státě původu rozhodnutí.⁶²

EET tedy shodně s EŘDN vychází z koncepce uznávání rozhodnutí jednoho členského státu v ostatních členských státech bez mezitímních řízení. Rozdíl mezi těmito instrumenty spočívá v tom, že zatímco rozhodnutí vydané dle EŘDN, tj. v nalézacím řízení, je po osvědčení uznáváno automaticky, o potvrzení rozhodnutí vydaného v běžném civilním procesu, musí věřitel samostatně žádat. Musí tedy vykonatelné rozhodnutí následně nechat potvrdit jako EET.

Shodně s EŘDN se i v případě EET při výkonu rozhodnutí postupuje dle práva členského státu výkonu. Otázka zamítnutí výkonu rozhodnutí je jak v EET tak, i v EŘDN vázána na překážku věci rozsouzené a v obou případech se tak nabízí jako jediný důvod pro odepření výkonu rozhodnutí. U obou nařízení nesmí být rozhodnutí, u EET navíc i jeho potvrzení, v členském státě výkonu přezkoumáváno ve věci samé. EET i EŘDN počítají se situacemi, ve kterých je možné výkon rozhodnutí zastavit nebo alespoň omezit.

Nařízení o EET má pro EŘDN zásadní význam v oblasti doručování písemností. Pokud totiž není možné doručit způsobem uvedeným v EŘDN, užije se v návaznosti na odkaz v čl. 13 EŘDN úprava obsažená v čl. 13 a 14 Nařízení o EET. EET tedy v tomto směru obsahuje podpůrnou úpravu pro doručování.

⁶² Bohúňová, P., Kapitán, Z. Systém uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, Právní fórum č. 6, 2008, str. 231.

3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

Posledním nástrojem, který se věřiteli nabízí při uplatňování jeho nároků, je evropský platební rozkaz (dále jen EPR). K vydání nařízení, jež jej upravuje, došlo na základě Zelené knihy, kterou přijala Komise v roce 2002. Součástí tohoto dokumentu byla i opatření vztahující se ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných pohledávek, současného EŘDN. Tyto dva instrumenty mají tedy do jisté míry společnou historii.

3.1. Podstatné rysy EPR

Podnětem pro přijetí tohoto Nařízení byl fakt, že prodlení s platbami představuje jeden z hlavních důvodů platební neschopnosti a ohrožuje tak existenci zejména malých a středních podniků a vede tím ke ztrátám vysokého počtu pracovních míst (odst. 6 Preambule Nařízení). Tuto otázku se řada států snaží řešit zavedením zjednodušeného řízení o platebním rozkazu, ovšem podoba tohoto institutu se stát od státu značně liší a navíc není většinou v přeshraničních případech jeho užití přípustné.

Podstatou Nařízení je vydání EPR v případě nesporných peněžních nároků, tedy nároků, o jejichž právním základu není mezi stranami sporu, resp. alespoň strana žalující neexistenci sporu předpokládá.⁶³ Jinými slovy na rozdíl od Nařízení 805/2004 zde nejsou stanoveny požadavky na nespornost nároku, jedná se tedy o nespornost spočívající v tom, že žalovaný následně nepodá proti EPR odpor.⁶⁴ Oproti platebnímu rozkazu dle OSŘ je vydání EPR podmíněno podáním zvláštního návrhu. V případě podání odporu žalovaným má žalobce Nařízením danou možnost nesouhlasit s převedením věci do běžného řízení, resp. nařízením jednání. EPR se stává vykonatelným, není-li proti němu ve lhůtě 30 dnů od doručení podán odpor. Odpor není nutno jakkoli zdůvodňovat, postačuje, že žalovaný nárok popře. Po podání odporu pokračuje řízení podle práva členského státu soudu, pokud žalobce výslovně nepožádá, aby v takovém případě řízení skončilo.

⁶³ Horák, P., Zavadilová, M, Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu, Právní rozhledy č. 22/2006, str. 803.

⁶⁴ Pauknerová, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008, str. 362.

3.2. Srovnání EPR a EŘDN

Řízení o EPR je stejně jako EŘDN fakultativním procesním postupem. Nařízení neharmonizuje vnitrostátní rozkazní řízení, ale nabízí se jako další nástroj vedle nich.⁶⁵ Shodně s EŘDN představuje samostatné evropské řízení, jež vede k získání svébytného evropského (komunitárního) titulu.⁶⁶ Nejedná se tedy ve srovnání s Nařízením Brusel I ani s EET o titul „europeizovaný“.⁶⁷

Co se věcné působnosti týče, vztahuje se Nařízení shodně s EŘDN na občanské a obchodní věci s tím, že je zde opět taxativní výčet oblastí, které do jeho působnosti nespádají. Ve srovnání s EŘDN i Nařízením Brusel I vylučuje ze své působnosti nároky z mimosmluvních závazků. Nařízení je možné aplikovat pouze na přeshraniční případy, přičemž kritérium bydliště se určí v návaznosti na Nařízení Brusel I.

Soudní příslušnost se stejně jako u ostatních nástrojů určí podle Nařízení Brusel I.⁶⁸ Oproti EŘDN je zde ovšem zvýhodněn spotřebitel, neboť pokud nárok vyplývá ze smlouvy uzavřené spotřebitelem, za účelem, který není možno považovat za výkon jeho podnikatelské nebo profesní činnosti, a pokud je žalovaným tento spotřebitel, jsou příslušné pouze soudy v členském státě, v němž má žalovaný bydliště. Uplatňuje se zde tedy obdobné zvýhodnění spotřebitele jako v Nařízení 805/2004.

Shodně s Nařízením o EŘDN se jedná o řízení formulářové. Oproti EŘDN šetří ovšem EPR náklady na překlad písemností, neboť formuláře se vyplňují buď jen zaškrtnutím příslušné kolonky nebo doplněním číselného kódu, které jsou ve všech jazykových verzích stejné. Žalobce, který ve většině případů bude návrh podávat k soudu jiného členského státu, tj. musí jej předkládat v jazyce tohoto státu, je tak ušetřen překládání složitých právních termínů ve formuláři, stačí mu pouze zakřížkovat příslušné kolonky. Navíc tyto formuláře jsou elektronicky zpracovatelné a umožňují tedy automatizované řízení, které již

⁶⁵ Horák, P., Zavadilová, M, Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu, Právní rozhledy č. 22/2006, str. 803.

⁶⁶ Hess, B., Bittmann, D. Die Verordnung zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen-ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts - IPRax, Heft 4, str. 305.

⁶⁷ Bohúňová, P., Kapitán, Z. Systém uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, Právní fórum č. 6, 2008, str. 232.

⁶⁸ Graf von Bernstorff, Ch. Der Europäische Zahlungsbefehl, Recht der Internationalen Wirtschaft-RIW, č.8, 2008, str. 551.

bylo v některých státech (Rakousko, Německo) zavedeno.⁶⁹ Toto je dle mého názoru nespornou výhodou oproti EŘDN, jehož formuláře naopak vyžadují vypisování jednotlivých údajů. Je ovšem pravda, že vyplnění formuláře EPR není věcně příliš jednoduché a neprávnickovi by mohlo činit určité obtíže.⁷⁰

EPR i EŘDN umožňují přezkoumání rozhodnutí, a to ze stejných důvodů - neposkytnutí dostatečného prostoru pro přípravu obhajoby a z důvodu vyšší moci nebo mimořádných okolností. EPR navíc obsahuje ještě další důvody pro přezkum, a to zjevně chybné vydání s ohledem na požadavky stanovené Nařízením a jiné výjimečné okolnosti. V obou případech, tj. jak u EŘDN, tak i u EPR, má shledání přezkumu jako oprávněného za následek neplatnost daného rozhodnutí.

EŘDN ponechává otázku případných opravných prostředků na uvážení členských států. EPR naproti tomu nezná kategorii opravných prostředků, pouze stanoví, že proti němu je možné podat odpor, čímž se řízení v další fázi bude řídit pravidly běžného občanského soudního řízení.

Rozhodnutí vydané dle EŘDN se stává vykonatelným bez ohledu na jakékoli opravné prostředky. U EPR je ovšem vykonatelnost vázána na nepodání odporu. Jinými slovy je-li podán odpor včas, tj. ve lhůtě 30 dní od doručení, pokračuje se dále v řízení.

EPR, který se stal vykonatelným, je automaticky uznáván a vykonáván v ostatních členských státech, aniž by bylo zapotřebí doložky vykonatelnosti. V tomto směru se tedy shoduje s rozhodnutím vydaným dle EŘDN, jež rovněž není podmíněno prohlášením vykonatelnosti. Nařízení tak umožňuje volný pohyb EPR ve všech členských státech. Uznání EPR zároveň není možné napadnout. Stejně jako u EŘDN tedy i zde není možné odepřít uznání. Tento fakt bývá často kritizován, zejména proto, že neumožňuje odepření uznání ani z důvodu rozporu s veřejným pořádkem.⁷¹ Vykonávací řízení se dle obou předpisů řídí právem členského státu výkonu. Důvodem pro zamítnutí výkonu rozhodnutí je u obou nařízení překážka věci rozsouzené. EPR navíc ještě jako další důvod uvádí uhrazení částky stanovené v EPR žalovaným.

⁶⁹ Horák, P., Zavadilová, M, Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu, Právní rozhledy č. 22/2006, str. 805, pozn. pod čarou č. 45.

⁷⁰ Hess, B., Bittmann, D. Die Verordnung zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen-ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts - IPRax, Heft 4, str. 307.

⁷¹ Pauknerová, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008, str. 367.

Snad jen pro úplnost by bylo vhodné zmínit, že stejně jako u EŘDN není ani u EPR povinné zastoupení advokátem. Otázky neupravené oběma nařízeními se řídí vnitrostátním právem státu soudu.

Závěr

Evropské mezinárodní právo soukromé, potažmo i jeho civilní složka, prošlo poměrně zajímavým vývojem. Na prahu milénia doznalo prostřednictvím Amsterdamské smlouvy zásadní změny svým přesunem z třetího, unijního pilíře, do oblasti práva komunitárního, v jehož rámci zažívá v současné době nevídaný rozkvět. Je možno říci, že mezinárodní právo soukromé tímto přesunem dostalo v rámci Evropské unie vedle typických vnitrostátních a mezinárodních úrovní ne úroveň třetí, ale doslova třetí rozměr, komunitární. Oblasti, které evropské právo soukromé mezi členskými státy reguluje, sahají od určení soudní příslušnosti přes stanovení jednotných kolizních norem až po vytvoření svébytných ryze evropských řízení, jakými jsou řízení o evropském platební rozkaze a řízení o drobných nárocích. Právě dva posledně zmiňované instituty je možno považovat za zlomové ve vývoji evropského mezinárodního civilního procesního práva, neboť zavádějí jednotné soukromoprávní řízení pro celé území EU (kromě Dánska) a jejich výsledkem je nový, dosud neznámý komunitární titul.

Evropské řízení o drobných pohledávkách je institutem, který významně zjednodušuje přeshraniční spory s nízkou hodnotou nároku, a tím umožňuje snazší přístup věřitelů k vymožení své pohledávky v těchto věcech. I přes určité sporné otázky naznačené v textu se domnívám, že se jedná o institut velmi praktický.

Mám za to, že by se Česká republika tímto řízením, i úpravou přijatou jinými členskými státy v oblasti bagatelních nároků, mohla inspirovat a do budoucna přijmout podobnou vnitrostátní regulaci. Tím by nesporně ulehčila pozici věřitelů, kteří ač se nejedná o přeshraniční spor, jsou mnohdy odrazováni od soudního vymáhání drobných pohledávek vidinou komplikovanosti řízení, zdlouhavosti procesu i finanční náročnosti. Proto své spory vzdávají, a umožňují tak dlužníkům hřešit na drobnost pohledávek, kvůli kterým přece „nikomu nestojí za to se soudit“.

Vedle Nařízení, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, obsahuje evropské mezinárodní právo civilní procesní i jiné instituty, které mají v obecné rovině usnadnit přístup ke spravedlnosti v přeshraničních případech. Jejich základním přínosem je, že usnadňují zásadním způsobem režim uznání a výkonu rozhodnutí v rámci EU, a umožňují

tak realizaci páté evropské svobody - svobody pohybu rozhodnutí. Nařízení Brusel I je s ohledem na uvedené možno považovat za nařízení obsahující obecnou úpravu této problematiky. Ostatní nařízení se pak vztahují na specifické případy, např. EET dopadá pouze na nesporné nároky.

Je možno shrnout, že evropské mezinárodní civilní procesní právo vytváří soustavu předpisů, jež věřitelům nabízí efektivní nástroje k vymáhání jejich nároků a umožňuje zároveň volný pohyb dosažených rozhodnutí v rámci celé EU. Tím přispívá výraznou měrou k dosažení cíle Evropského společenství - vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

Summary

Procedural Private International Law in the EU: Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European small claims procedure.

European Private International Law is nowadays, beside the national and international, one level of the Private International Law. The judicial cooperation in civil matters intends to minimize the obstacles arising out of different regulations in Member States. The judicial cooperation in civil matters was regulated at first by the Maastricht Treaty. But it was the subsequent Treaty of Amsterdam which had great influence on this area by shifting it into the Community level.

The first part of this thesis is an overview of European Private International Law legislation, it describes its system and history.

The second part contains the main topic of the thesis, the European Small Claims Procedure established by the Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007. This regulation offers a procedure which is optional, it is an alternative to the procedures existing in the national law orders of the Member States. It is applicable in all Member States, except from Denmark, since 1st January 2009. It has been adopted in order to improve access to justice by simplifying cross-border small claims litigations. Its application is possible only on civil and commercial matters, where the claim does not exceed EUR 2000, excluding interest, expenses and disbursements. Judgements issued in accordance with this Regulation are recognised and enforceable in other Member States without the need for a declaration of enforceability.

The third part of this thesis deals with other regulations offered by the European Private International Law to the creditors, that are similar to the European Small Claims Procedure and compares these with it. These regulations are: Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims and Council Regulation 1896/2006 of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure. The thesis describes the differences and similarities

of these regulations. It provides a brief overview, so that it is easier for possible users to make a proper choice of a suitable procedure for their claims.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS:

1. Mezinárodní civilní procesní právo / International Private Procedural Law
2. Drobné nároky / Small Claims

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Blahož, J., Klíma, K., Skála, J. a kolektiv, Ústavní právo Evropské unie, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2003

Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. : Teorie práva, EUROLEX Bohemia, 2001

Bohůnová, P., Kapitán, Z. Systém uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, Právní fórum č. 6, 2008

Graf von Bernstorff, Ch. Der Europäische Zahlungsbefehl, Recht der Internationalen Wirtschaft-RIW, č.8, 2008

Hess, B., Bittmann, D. Die Verordnung zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen-ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts - IPRax, Heft 4, str. 305-314

Horák, P., Zavadilová, M. Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu, Právní rozhledy č. 22, 2006, str 803-810

Knapová, J. K evropskému řízení o drobných nárocích, Právní zpravodaj, srpen 2007, str. 11-13

Král, R. Nařízení ES z pohledu jejich vnitrostátní aplikace a implementace, C. H. Beck, 2006

Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008

Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K. a kolektiv Právo mezinárodního obchodu, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008

Mrázek, J: Poměr práva mezinárodního soukromého a veřejného, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica I, 2008, str. 255-274

Pauknerová, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, C. H. Beck, 2008

Pauknerová, M. Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii, Právník, 12, 2005, str. 1422-1433

Pavlíček, V., Ústava a ústavní pořádek České republiky, Komentář 2.díl, Práva a svobody, Linde Praha a.s., 2002

Pavlová, B., Doležel, V., Evropský justiční prostor ve věcech civilních-Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky; Návrh nařízení o evropském platebním rozkazu, Právní fórum č. 1, 2006, str. 1-7

Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních, Právní fórum č. 2, 2005, str. 41-45

Rozehnalová, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních-Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, Charakteristika, vztah k jiným normám, rozsah, působnost, Právní fórum č. 3/2005

Rozehnalová, N., K vývoji evropského kolizního práva, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica I, 2008

Rozehnalová, N., Týč, V., Novotná, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé, Brno 2000

Rozehnalová, N., Valdhans, J., Evropský justiční prostor ve věcech civilních-Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech-Pravomoc základní, pravomoc alternativní, Právní fórum č. 4, 2005, str. 121-126

Šišková, N., Stehlík, V. Evropské právo 1-ústavní základy Evropské unie, Linde Praha, a.s., Praha, 2007

Tichý, I., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo, C. H. Beck, Praha, 2006

Varvařovský, P. K principu veřejnosti soudního řízení, Právní fórum č. 6/2008

Vaške, V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, C.H.Beck, 2007

Winterová, A., a kolektiv Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., Praha, 2008